“Türk Dili” ve “Türk Edebiyatı” Dergilerindeki Dilde Sadeleşme Tartışmaları

Language Simplification Discussions in “Türk Dili” And “Türk Edebiyatı” Journals

Özge Karakaş Yıldırım* - Mehmet Özdemir**

Abstract: The Turkish language is the mirror of our nation who lived in different geographies from past to present and engaged in various wars. We can easily see everything that happened in the past in our language today. Language is a living being that reflects the history, culture and traditions of a nation. The Turks who spread over a wide geography, were affected by the geographies they passed through and at the same time affected these geographies. It is seen that this interaction is also reflected in Turkish. It is known that various words have entered into our language from languages such as Chinese, Arabic, Persian, French and English over the years. The existence of these words was seen as the lack of Turkish by some linguists and the richness of Turkish by others and started discussions that will take many years. In this study, discussions on language simplification were examined within the limitedness of “Turk Dili” and “Turk Edebiyatı” journals and various opinions on this subject were put under separate headings. In the study, all the issues of the Turk Dili journal in 1971 and the Turk Edebiyatı journal in 1973, where the discussions were reflected, were analyzed. After this analysis various opinions about language discussions were given and the phases of the Turkish language were tried to be revealed. Discussions as a result of scanning journals collected under those headings: 1. Defenders of the Language Revolution and Those Who Oppose This Revolution. 2. Subject of Turkish Terminology to Terms. 3. Discussions about the Spelling Rules. 4. Criticism of the Works. 5. Criticism of Names. 6. Arabic, Persian Words and Compounds. 7. New Derivatives (Finding New Words Against Foreign Ones). 8. Translation Discussions and Made Up Words. While those wrote in Turk Dili journal defend Oz Turkce, Living Turkicists who wrote in the Turk Edebiyatı journal thought that this simplification should have a limit and criticized what was written in the Turk Dili journal. Turk Dili and Turk Edebiyatı journals defended opposite views in language discussion.

Structured Abstract: Language is an instrument that reflects the history, culture and experiences of a nation. It enables a nation to connect with its past, and also provides us to learn the past and to transfer them to the future. History and culture are national values. Therefore, the language that contains all these belongs to a nation. Language is proof of what the nation has done and experienced throughout history. All of them

* Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

PhD. Student, Sakarya University, Institute of Educational Sciences

ORCID 0000-0002-7838-8880

ozgekarakas@windowslive.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Assist. Prof., Sakarya University, Faculty of Education, Department of Social Sciences and Turkish Language Teaching

ORCID 0000-0002-5838-0304

mehmetoz@sakarya.edu.tr

Cite as/ Atıf: Karakaş Yıldırım, Ö., Özdemir, M. (2020). “Türk Dili” ve “Türk Edebiyatı” dergilerindeki dilde sadeleşme tartışmaları. *Turkish Studies - Language*, 15(2), 753-773.

<https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41796>

Received/Geliş: 17 February/Şubat 2020

Accepted/Kabul: 20 June/Haziran 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 27 June/Haziran 2020

CC BY-NC 4.0

have their tracks in the language. Turkish language is also important in terms of embodying the history, geography, clothes, traditions and customs of our nation, which has spread to a very wide geography in the past. Therefore, these changes were also reflected in the language. It is known that various words have entered into our language from languages such as Chinese, Arabic, Persian, French and English over the years. The existence of these words was seen as the lack of Turkish by some linguists and the richness of Turkish by others and started discussions that will take many years. For example; Nihat Sami Banarlı stated that it is usual for the language of the big nations to take words from other languages and he called these languages “the language of the empire”: “There are some languages that have established a state, are not only in one country but in many countries, it is the language of the big nations. These languages, of course, are large and rich languages with words compiled from the languages of the countries where they have taken civilization and domination. Imperial languages collect taxes, and collect words from the lands dominated by nations.” (Banarlı, 2009: 30). As can be seen, Banarlı counts Turkish as one of the imperial languages. For this reason, he did not find strange that Turkish took words from the lands where Turks passed. However, there were also many linguists who saw taking words from other languages as a mistake. For this reason, after the Tanzimat, “simplification” movements in the language have continued to the present day with excessive “liquidationism” from time to time. Those who think that foreign origin words have damaged the structure of our language, are in favor of having these words thrown out of the language and having new Turkish words in their place. Those who support the language simplification and oppose such a change in the language are not in favor of removing the words that become Turkish by gaining new meanings in our songs and folk songs, and resemble our language in terms of sound and shape. Ömer Seyfettin, in his “New Language” article in *Genç Kalemler* journal, drew attention to the extent of simplification to shed light on the discussions. The aim of the study is to shed light on the situation of our language today by examining the all issues of the *Türk Dili* Journal in 1971 and the *Türk Edebiyatı* Journal in 1973 by document scanning from the data collection techniques, by determining under which titles the “language discussions” were held and evaluating the defended opinions. As a result of the analysis carried out in this descriptive scanning model, language discussions were gathered under ten titles within the scope of the specified journals: 1. Defenders of the Language Revolution and Those Who Oppose This Revolution. 2. Subject of Turkish Terminology to Terms. 3. Discussions about the Spelling Rules. 4. Criticism of the Works. 5. Criticism of Names. 6. Arabic, Persian Words and Compounds. 7. New Derivatives (Finding New Words Against Foreign Ones). 8. Translation Discussions and Made Up Words. Some findings of the study as a result of the analysis are as follows: We can gather the thoughts of simplification in the language in three different groups: those who support this view, those who oppose this view and those who approach it moderately. Those who advocate this view are supportive of finding new Turkish words by replacing all the foreign words that have entered our language. The other group opposes this view. The moderate ones argued that a certain level of simplification could be made in the language, but foreign words that had settled in our language should not be thrown away rather than lexicalizing new words that the society could not accept. It was stated in the journals that the terms coming from the Western languages started to effect our language while trying to abandon the terms taken from Arabic and Persian in terms of finding Turkish equivalents to the terms. In the Criticism of the Works section, especially in the writings of Emin Özdemir under the title of “Öz Türkçe”, the novels, dictionaries and articles of the period were examined and criticized in terms of simplification in the language. In the Arabic and Persian Words and Compositions section, it is stated that Turkish has been faced with losing its nationality with the rules it has taken from Arabic and Persian for many years. Simplification movements in the language mentioned with the names such as *özleştirme*, *öz Türkçecilik* and *tasfiyecilik*; have been a topic that started before Tanzimat, accelerated with Tanzimat and have been discussed for many years. These discussions, which started with criticism of the old language and literature, gained a different dimension with Ömer Seyfettin's article *Yeni Lisan*. After this article, the discussions continued and many people agreed on simplifying language in the Republican era. However, discussions continued on how this simplification would happen. This issue was thoroughly discussed at the Turkish Language Congresses, which started with the establishment of the Turkish Language Institution during the Atatürk period. Different policies have been followed from time to time in language simplification. This study is important in terms of showing the phases that our language has undergone and the dilemmas it fell into. The increase in the number of researches about these journals which are important proofs of the history of our language, is necessary for us to see and to transfer the stages that our language has undergone for simplification.

Keywords: Turkish Language, Turkish Literature, simplification, Turkish Education Department, language discussions.

Öz: Türk dili, geçmişten günümüze farklı coğrafyalarda yaşamış, türlü savaşlara girmiş Türk milletinin aynasıdır. Geçmişte yaşanmış her şey, Türk tarihi, bugün rahatlıkla Türk dilinde görülmektedir. İşte dil, bir milletin tarihini, kültürünü, geleneklerini yansıtan yaşayan bir varlıktır. Çok geniş bir coğrafyaya yayılan Türkler, geçtikleri coğrafyalardan etkilenmiş ve aynı zamanda bu coğrafyaları da etkilemişlerdir. Bu karşılıklı etkileşimin Türkçeye de yansıdığı görülmektedir. Yıllar içinde Çince, Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizce gibi dillerden, Türk diline çeşitli kelimelerin girdiği bilinmektedir. Bu kelimelerin varlığı, bazı dilciler tarafından Türkçenin eksikliği, bazıları tarafından ise Türkçenin zenginliği olarak görülerek uzun yıllar sürecek tartışmaları başlatmıştır. Bu tartışmaların da özellikle 1970’li yıllarda arttığı görülmüştür. Bu çalışmada, dilde sadeleşmeye yönelik tartışmalar, Türk Dili ve Türk Edebiyatı dergileri sınırlılığında incelenmiş ve bu konudaki çeşitli görüşler ayrı başlıklar altında ortaya konmuştur. Çalışmada tartışmaların yansıdığı Türk Dili dergisinin 1971 ve Türk Edebiyatı dergisinin 1973 yıllarındaki tüm sayıları incelenerek dil tartışmalarına yönelik çeşitli görüşlere yer verilmiş ve Türk dilinin geçirdiği evreler ortaya konmaya çalışılmıştır. Dergilerin taranması sonucunda tartışmalar, 1. Dil Devrimini Savunanlar ve Bu Devrime Karşı Çıkanlar. 2. Terimlere Türkçe Karşılık Bulma Konusu. 3. Yazım Kuralları ile İlgili Tartışmalar. 4. Eserlerin Eleştirisi. 5. İsimlerin Eleştirisi. 6. Arapça, Farsça Kelimeler ve Terkipler. 7. Yeni Üretilenler (Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma). 8. Çeviri Tartışmaları ve Uydurma Kelimeler başlıkları altında toplanmıştır. Çalışmada Türk Dili dergisinde yazarlar öz Türkçeyi savunurken, Türk Edebiyatı dergisine yazar Yaşayan Türkçeciler ise bu sadeleşmenin bir sınırı olması gerektiği düşüncesinde olup Türk Dili dergisinde yazılanları eleştirmişlerdir. Türk Dili ve Türk Edebiyatı dergileri, dilde sadeleşme tartışmalarında birbirlerine karşıt görüşleri savunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, Türk Edebiyatı, sadeleşme, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, dil tartışmaları.

Giriş

Dil, bir milletin tarihini, kültürünü ve yaşamışlıklarını yansıtan bir araçtır. Dil aynı zamanda bir milletin geçmişiyle bağ kurmasını, geçmişini öğrenmesini ve bunları geleceğe onun vasıtasıyla aktarmasını, geçmiş ile geleceği bir bütün haline getirmesini sağlar. Tarih ve kültür, bir millete özgü değerlerdir. Bu yüzden bütün bunları bünyesinde barındıran dil de millidir, bir millete özgüdür. Dil, milletin tarih boyunca yaptıklarının ve yaşadıklarının bir kanıtıdır. Hepsinin izleri dilde bulunur. Bu yüzdendir ki, “...dilleri dil yapanlar, birtakım alaylı hatta âlim dilciler değil, milletlerdir...” (Banarlı, 2009: 44). Eğer bir milletin dilini yok ederseniz onun geçmişi ile olan bağlarını da koparırsınız ve bu, o millet için savaştan daha büyük bir yıkımdır. Konfüçyüs de dilin bir millet için ne kadar önemli olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

“Bir ülkeyi yönetme görevini bana verseler, hiç kuşkusuz dili gözden geçirmekle işe başladım. Çünkü dil kusurlu olursa kelimeler düşünceyi iyi anlatamaz. Yapılması gereken şeyler gereğince yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa töre, kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa şaşkınlığa kapılan halk, ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki, hiçbir şey dil kadar önemli değildir.” (Bakiler, 2002: 10).

“Diller, toplumlar gibi tarihi süreç içerisinde değişir, gelişir ve farklılaşır. Türk dili de tarihi sürecinde değişmiş, gelişmiş ve farklılaşmıştır” (Özdemir ve Süğümlü, 2013: 2272). Geçmişte çok geniş coğrafyaya yayılmış olan Türklerin ve dolayısıyla da Türk dilinin çok fazla yer değiştirmiş olması; Türk milletinin tarihini, yaşadığı coğrafyayı, kıyafetlerini, gelenek ve göreneklerini kısacası kültür değerlerini bünyesinde barındırması ve Türk milletinin devamlılığını sağlaması açısından önem taşımaktadır. Farklı coğrafyalara yayılan medeniyet; gelenek, görenek, kıyafet, yemek, müzik, mimari vb. açılardan zenginlikler kazanarak gelişmesini sürdürmüştür. Dolayısıyla bu değişiklikler dile de yansımıştır. Tarih boyunca Türkçe; Çince, Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizce gibi birçok dilin etkisi altında kalmıştır. “İslamiyet öncesinde Uygur Türklerinin benimsemiş olduğu dinler (Manihaizm, Budizm, Brahmanizm), Türk diline Sanskritçeden, Çince alınıp, felsefi birçok kavramı da beraberinde getirmiştir. İslamiyet’in kabulü ile birlikte bu sefer de Türk dili Arapça ve Farsçanın etkisi altına girmiştir.” (Karakaş vd., 2013: 929).

Tanzimatla birlikte başlayan Batı'ya yönelme sonucunda Fransızcadan etkilenmeler olmuştur. Bu etkilenmeler, bazı dilcilere göre Türkçenin bir eksikliği olarak görülürken, bazı dilciler tarafından ise, Türkçenin büyük bir dil olmasına ve zenginliğine bağlanmaktadır. Örneğin; Banarlı (2009: 30), büyük milletlerin dilinin başka dillerden kelime almasının olağan olduğunu dile getirmiş ve bu dillere de “imparatorluk dili” demiştir:

“Bir kısım diller vardır ki yalnız bir vatanda değil, birçok vatanlarda devlet kurmuş, büyük milletlerin dilidir. Bu diller, pek tabii olarak medeniyet ve hâkimiyet götürdükleri ülkelerin dillerinden derlenmiş kelimelerle de zengin, büyük dillerdir. İmparatorluk dilleri, milletlerin hâkim oldukları topraklardan vergi alır, bağ alır, mahsul toplar gibi kelime de alırlar.”

Görüldüğü gibi Banarlı, Türkçeyi de imparatorluk dillerinden biri olarak saymaktadır. Bu yüzden de Türkçenin, Türklerin geçtiği topraklardan birtakım kelimeler almasını yadırgamamıştır. Ancak başka dillerden kelime almayı bir hata olarak gören ve bu kelimeleri atıp onların yerine Türkçe kelime yapma anlayışını benimseyen de birçok dilci olmuştur (Dizdaroğlu, 1971; Özdemir, 1971d; Hatipoğlu, 1971). Bundan dolayı, ağırlıklı olarak Tanzimat'tan sonra, dilde “sadeleşme ve özleşme” hareketleri zaman zaman “tasfiyeciliğe” varan aşırılıklarla günümüze kadar devam edip gelmiştir. Yabancı kökenli kelimelerin dilimizin bünyesine zarar verdiğini düşünenler, bu kelimelerin dilden atılıp yerlerine Türkçe kelimeler bulunması taraftarıdır. Dilde bu denli bir değişikliğe karşı çıkanlar ise sadeleşmeden yana olmalarına rağmen, ses ve şekil olarak dilimize benzeyen, şarkılarımıza, türkülerimize giren yeni anlamlar kazanarak, “Türkçeleşen” kelimelerin dilden atılması taraftarı değildirler. Onlara göre bu kelimelerin dilimizden atılması, tarihsel ve kültürel zenginliğimizin bir kenara atılmasından başka bir şey değildir. Tanzimat ile başlayan bu sadeleşme hareketleri, Meşrutiyet Dönemi'nde de devam etmiş; Servet-i Fünun Dönemi'nde ise duraklama dönemine girmiştir. Milli Edebiyat Dönemi'nde özellikle Ömer Seyfettin, Genç Kalemler dergisinde yazmış olduğu Yeni Lisan makalesinde, aslında tartışmalara ışık tutacak şekilde sadeleştirmenin ne boyutta olması gerektiğine dikkat çekmiştir. “Yabancı dillerden kural alınmamalı ancak kelime alınabilir ve bu kelimeler Türkçeleşmişse dilimizden atılmamalıdır.” şeklinde bir sonuç çıkarılan bu makalede, dilden bütün kelimelerin atılmasına karşı çıkmıştır. Örneğin, Ömer Seyfettin'in bu yaklaşımını benimseyen Kaplan (2006: 40), “Şimdi akıl kelimesi Arapçadır diye onu dilden çıkarmak, Türkçedir diye ölü us kelimesini diriltmeye çalışarak yirmiden fazla canlı deyiimi yok etmek akıl kârı mıdır?” diyerek “akıl” kelimesinin Türkçeden atılmasına karşı çıkmıştır. Ömer Seyfettin'in Yeni Lisan makalesi, “dilde sadeleşmeyle ilgili kendilerinden önceki tartışmaları ve birikimi de dikkate alarak Türkçenin sadeleşmesi hususundaki görüşleri ilmi, kuramsal bir çerçevede sistematik hale getirmiştir” (Demir, 2017: 566). Makaleden de anlaşılacağı gibi Ömer Seyfettin ve Genç Kalemler dergisini birlikte hazırladığı arkadaşları Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp, “yabancı kelimelerin tamamen atılmasını savunan “tasfiyeciler” ile dile dokunulmamasını savunan “muhafazakârlar” arasında bir yol tutarlar. Onlara göre anlamı bilinen, söylenişinde güçlük olmayan ve halkın diline mal olmuş kelimelerden vazgeçilemez. Ancak halkın bilmediği, söyleniş Türkçenin tabiatına aykırı kelimeler, Arapça-Farsça edat ve dil kurallarıyla birlikte atılmalıdır” (Özdemir ve Şenyiğit, 2016: 746). Muharrem Ergin de Türk Dil Kurumunun (1962: 42) düzenlemiş olduğu açık oturumlarda sadeleşmenin millî olması gerektiğini vurgulamıştır: “Dil ana dili olduğu için, millî kurum olduğu için milleti ve halkı gözden ırak tutamayız. Milletten ve halktan, milletin ve halkın rahmına, gerçeğin ve bilimin aksine hızlandırılmış bir dil değişikliğine gidersek, bu dil yeni bir Osmanlıcadan başka bir şey olamaz...” Ergin, bu şekilde oluşacak sadeleşmenin, dilimize yerleşmiş bütün kelimelerin atılarak yerlerine yenilerinin türetilmesinin, halka yabancı, yeni bir dil üretmekten ileri gitmeyeceğini savunmuştur. Cumhuriyet ve sonrasında da kimi zaman alevlenen kimi zaman sönen dilde sadeleşme tartışmaları, özellikle koalisyon hükümetleri sonucu siyasi istikrarsızlığın ülkeye hâkim olduğu 1970'li yıllarda yeniden şiddetlenerek devam etmiştir. Bu çalışmada tartışmaların yansıdığı Türk Dili dergisinin 1971 yılı ve Türk Edebiyatı dergisinin 1973 yılı sayıları incelenmiştir.

Bu çalışma tarama modeline dayanan betimsel nitelikli bir araştırmadır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2005: 77). Bu çalışmada tartışmaların yansıdığı Türk Dili dergisinin 1971 ve Türk Edebiyatı dergisinin 1973 yıllarındaki sayılar, veri toplama tekniklerinden doküman taramasıyla incelenerek, “dil tartışmaları”nın hangi başlıklar altında yapıldığı tespit edilip savunulan görüşler değerlendirilerek günümüze ışık tutulmaya çalışılmıştır. Toplam 24 sayının incelendiği çalışmada “tartışmaların” şu on başlık altında yapıldığı tespit edilmiştir: 1. Dil Devrimini Savunanlar ve Bu Devrime Karşı Çıkanlar. 2. Terimlere Türkçe Karşılık Bulma Konusu. 3. Yazım Kuralları ile İlgili Tartışmalar. 4. Eserlerin Eleştirisi. 5. İsimlerin Eleştirisi. 6. Arapça, Farsça Kelimeler ve Terkipler. 7. Yeni Türetilenler (Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma). 8. Çeviri Tartışmaları ve Uydurma Kelimeler.

1. “Dil Devrimi”ni Savunanlar ve Bu Devrime Karşı Çıkanlar

Dilde sadeleşme düşüncesi ortaya atıldığı andan itibaren hem bu düşünceye karşı çıkanlar olmuş hem de bu düşünceyi savunanlar olmuştur. Amacı, “yazı dili ile konuşma dili arasındaki farkı kaldırarak bunları birleştirmek” (Timurtaş, 1977: 118) olan dilde sadeleşme ile ilgili görüş bildirenler üç grupta toplanabilir: Fikirlerini “öz Türkçecilik” veya “Dil Devrimi” ifadesini kullanarak savunanlar, bu görüşe karşı çıkanlar ve bu görüşe ılımlı yaklaşanlar. “Dil Devrimi”ni savunanlar, dilimize giren bütün yabancı kelimeleri dilimizden atarak yerlerine yeni Türkçe kelime bulma/türetme taraftarıdır. Diğer grup, farklı dillerden girip dilimize yerleşen kelimelerin dilimizden atılmasını soykırım olarak değerlendirerek bu görüşe karşı çıkmaktadır. ılımlı olanlar ise dilde belirli oranda sadeleşme yapılabileceğini ama her yabancı kelimenin atılıp bunların yerine halkın benimsemeyeceği birtakım kelimeleri dilimize almaktansa dilimize yerleşmiş ve Türkçeleşmiş olan yabancı kelimelerin atılmaması gerektiğini savunmuşlardır. Dolayısıyla bu gruplar arasında da tartışmalar yaşanmıştır. Hacıeminoğlu (1977) “*Türkçenin Karanlık Günleri*”nde dilimize, türkülerimize, ninnilerimize yerleşmiş olan zekâ, haysiyet, şeref gibi kelimelerin atılmasını barbarlık olarak nitelendirmektedir. Özellikle batı dillerinden gelen kelimeleri dilimize alırken, dilimizin içine işlemiş bu kelimeleri çıkarmayı cehalet olarak görür. Türkçenin tarihi boyunca, Türk dilinde ve edebiyatında isim yapmış şahsiyetlerden hiçbiri karşımıza birtakım uydurma kelimelerle çıkmamıştır. Günümüzde de etkili olan bu anlayışı savunanlar, dilden birtakım kelimeleri atarak yerine yeni uydurma kelimeler kullanmamışlardır. Halkın anladığı, dilimizin içine işlemiş kelimeleri kullanmaya devam etmişlerdir. Buna karşılık “Dil Devrimi”ni savunanlardan biri olan Hikmet Dizdaroğlu, Türk Dili dergisinin Ocak 1971 sayısında yazmış olduğu “*Dili Yanlış Değerlendirme*” adlı makalesinde, “Dil Devrimi” konusundaki anlaşmazlıkların, dilin ele alınışından kaynaklandığını belirtmiştir. Dizdaroğlu’na (1971) göre, dil, “dil bilgisi” boyutunda, bazı kuralları çerçevesinde ele alındığı için, bu kuralların dışına çıkılmak istenmemektedir ve bu yüzden de “Dil Devrimi”ne karşı çıkmıştır. Ona göre dil, “dilbilim” boyutunda ele alınmalıdır. “Dil Devrimi”nin ancak, dil bilgisi kurallarından uzaklaşarak gerçekleşeceğini dile getirmiştir. Ayrıca Dizdaroğlu, “Dil Devrimi”ni kötülemeye çalışanların geçerliğini yitirmiş birtakım kuralların arkasına sığındığını belirtmiştir. Örneğin; “dil canlı bir varlık olması”nı eleştirmiş ve bu görüşün on dokuzuncu yüzyılda, dil bilim yokken ortaya çıkmış bir düşünce olduğunu dile getirmiştir. Bu görüşünü yazar şu cümlelerle dile getirmiştir:

“Çağdaş dilbilimcilere göre, diller canlı varlıklar gibi yaşayıp gelişmez ve bozulmaz, sadece değişir. Dildeki değişme ve gelişmeler birer belirtidir... Dili canlı bir organizma saymak, bilimsel yönden geçerli sav olmaktan uzaktır. Bu sav doğru kabul edilirse, o zaman, dilbilimin de bir doğa bilimi olması gerekir. Dilbilimi ise bir doğa bilimi değildir, bir insan bilimidir. Sözün kıyası dil canlı bir varlık olmadığı gibi Tanrısal bir düzen de değildir.” (Dizdaroğlu, 1971a: 290- 291).

Yine aynı makalede Dizdaroğlu, dilin doğal bir varlık olmadığını ise şu şekilde dile getirmiştir:

“Dili, toplum dışında ve ondan ayrı doğal bir varlık saymak da dili yanlış anlamının bir başka yönüdür... Dilin doğal oluşu, insanın konuşan bir varlık oluşuyla bağlantılıdır. Dil, insana özgü bir araçtır; insan yoksa dil de yoktur. Bundan ötürü de toplum içinde insana bağlı olarak yaşar, insana ve toplum yapısına bağlı bir kurumdur.” (Dizdaroğlu, 1971a: 291).

Dilin toplumsal olduğu görüşünde hemfikir olan Dizdaroğlu, dilin kendiliğinden bir toplumsal kuruluş olmadığını, dil-insan ilişkisi sonrasında toplumsallaştığını ve toplum değiştikçe dilin de değişeceğini ileri sürmüştür. Dizdaroğlu gibi “Dil Devrimi”ni savunan isimlerden bir diğeri de Emin Özdemir’dir. Özdemir, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Nisan ayında yazmış olduğu “Öz Türkçe” köşesinde öz Türkçe kelimelerin halktan kopuk olduğunu, öz Türkçenin Osmanlıca gibi yapay bir dil olduğunu savunan düşüncelerin yalnızca bir düşünüşün ürünü olduğunu dile getirerek eleştirmiştir. Yazar, yeni üretilen bir kelimenin hemen halkın diline inmeyeceğini, bu kelimenin öncelikle yazılarda yer alacağını, işleneceğini ve zamanla konuşma dilinde yer etmeye başlayacağını belirtmiştir. Ayrıca yazar, oluşturulan yeni kelimelerin büyük kısmının bazı alanlara yönelik terimler olduğunu, dolayısıyla o alana ilgi duymayan kişilerin o kelimeleri kullanmayacağına da değinmiş; öz Türkçeciliği, halktan kopuk bir akım olarak değerlendirenleri, okumamakla suçlamış, onların düşüncelerini eleştirmiştir:

“Öz Türkçeciliği halktan kopuk, halktan ayrı bir dil yaratma gibi görmek ya da göstermek yanlışların en büyüğüdür. Şunun için ki, öz Türkçecilik halktan aldığını, geliştirerek, zenginleştirerek yine halka verir. Başka türlü söylersek halkçılığın dilde yansımasıdır öz Türkçecilik. Halkın oluşturduğu söz değerlerinden, masallarından, türkülerinden, ezgilerinden yararlanıyorlar. Halk dilinin bereketli toprağını işliyorlar. Yunus’un, Pir Sultan Abdal’ın, Dadaloğlu’nun, Karacaoğlu’nun soluğunu, kendi soluklarında eritmeye çalışıyorlar. Böylece dilimizin söz dağarcığı doğurgan bir nitelik kazanıyor, zenginleşiyor günden güne. Bu somut olgu apaçık ortadayken, öz Türkçe akımını ‘kentsoylu aydınların masa başında sözcük uydurma oyunu’ diye nitelendirmek, gerçeği çarpıtmak değil de nedir?” (Özdemir, 1971d: 79).

Özdemir yine bir başka yazısında yazdıklarıyla da öz Türkçecilik anlayışının halktan kopuk olmadığını ve amacının sadece dildeki yabancı kelimeleri atmak değil, bunu yaparken dilin sözlü ve yazılı değerlerini gün yüzüne çıkarmak olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

“Öz Türkçeciliğin ereği, dilimizi yalnızca yabancı sözcüklerden arıtma değildir. Bu arıtımın yanı sıra Türkçenin ulusal söz değerlerini gün ışığına çıkartma, işleyip geliştirme düşüncesini de içerir. Daha doğrusu öz Türkçecilik, dilimizi tarihsel akışı içinde bütün boyutlarıyla izleme, ürünlerini eleştirel bir değerlendirmeden geçirme eylemidir” (Özdemir, 1971d: 156).

Öz Türkçeciliğe karşı çıkanlar çoğu zaman dilbilimini bilmemekle suçlanmışlardır. Dili yüzeysel bir şekilde ele aldıkları konusunda eleştirilmişlerdir. Özdemir de Dizdaroğlu gibi öz Türkçeye karşı çıkanları dilbiliminin ilkelerinden yoksun olarak adlandırmıştır. Derginin Mayıs sayısında yazmış olduğu “Öz Türkçe” bölümünde öz Türkçe akımını yanlış yorumlayanların dil ve söz ayrımını yapamadıklarını dile getirmiştir. Yazar, Saussure’ün görüşlerinden de faydalanarak dilin toplumsal, sözün ise bireysel olduğunu dile getirmiştir:

“Öz Türkçeciliği, dili değiştirme diye adlandırıp niteleyenler, gerçekte dilimizde birtakım değişikliklerin olduğunu görüyorlar. Ancak dille sözü ayırmıyamadıklarından, bu değişimi kavrayamıyorlar. Ortaya çıkan değişim, ne yeni bir dil yaratma ne de dili değiştirmedir. Söz düzeyinde kalan, daha açıkçası sözcüksel bir yenileşimdir.” (Özdemir, 1971e: 162- 163).

1970’li yıllarda, Türk Dil Kurumunun başlattığı ve “Dil Devrimi” veya “öz Türkçecilik” kavramları ile ifade edilen anlayışı eleştirenler ve buna karşı çıkanlar da olmuştur. Özellikle Kutkan’ın Türk Edebiyatı dergisinde “*Dilde Orta Yol*” başlıklı bölümde yazmış olduğu yazılarında dilde tasfiyeciliği eleştirmiştir. Örneğin, Türk Edebiyatı dergisinin Ocak 1973 sayısında yazmış

olduğu aynı isimli makalesinde dil davasındaki birbirine karşıt olan iki görüşü ele almıştır. Yazar, dilimizin herhangi bir zümrenin dili olmadığına, Türk milletinin dili olduğuna değinmiştir. Kutkan, Dil Kurumunun bazen dili “tasfiye etme” işini kendi keyfine göre yaptığını dile getirmiştir. Dili sadeleştirme işinin, bu konuda uzman, Türkçenin maddi ve manevi çıkarlarını gözetken kişilerin yapması gerektiği üzerinde durmuştur. Dili sadeleştirme işinin birtakım ideolojiler çerçevesinde yapılmaması gerektiğini belirterek bu şekilde düşünenlerin dilde sadeleşmeye karşı olmadığını, dilde “uydurmacılığa”, birçok ek getirilerek Türkçenin morfolojik yapısına uymayan kelimeler üretmeye karşı olduğunu dile getirmiştir. Bu birçok eklenerek kelime üretilmesine örnek olarak da “*içtensizlik*” kelimesini şu cümlelerle vermiştir: “Kuyruğunda beş ekle TRT’nin hayat sahnesine fırlayan ve samimiyetsizlik anlamına gelen içtensizlik kelimesinin teşkili, “*dilsel içtensizlik*”in canlı bir örneğidir. Asırlardır yaşayan “*samimiyetsizlik*”te üç ek var diye, “*içtensizlik*”in mazur görülebileceğini bir müdafaa kozu gibi kullanmak, gerçek dilciler için mazeret sayılamaz.” (Kutkan, 1973a: 23). Yazar, bu sadeleştirilmeye çalışılan dilin, Divan Edebiyatı’nın dili gibi konuşma dili olmadığını, halkın bu dili benimsemediğini belirtmiştir. Yıllar önce Divan Edebiyatı ile yapılan hatanın yaklaşık altı yüz yıl sonra yapay bir dil oluşturularak tekrarlandığını dile getirmiştir. Türkçenin morfolojisine aykırı olarak oluşturulan bu kelimelerin daha yerine oturmadan TRT ve birtakım gazeteler aracılığıyla sıkça kullanılması yüzünden gençlerin diline ve bazı kitaplara yerleştiğini öne sürmüştür. Ayrıca bu makalede yazar, her kelimenin Türkçeleştirilemeyeceğine de değinmiştir. Örneğin; dinin ve edebiyatın etkisiyle dilimize giren ruh, Allah, din, iman, mezhep, kâfir, cennet, cehennem gibi bazı kelimelerin değiştirilemeyeceğini dile getirmiştir.

“Atasözlerimiz ve onlardaki yabancı yahut Türkçeleşmiş kelimeler, torunlarımız mevcut - oldukça yaşayacaktır. Çünkü atasözlerimiz, Şinasi’nin dediği gibi, “hikmet-i avam”dır; yani “hikmet-i havas” değildir. Daha açık söylemek lazım gelirse, bunlar münevverlerin değil, halkın felsefesidir. Şu halde, onun diline, yani atasözlerinin diline karışamayız.”(Kutkan, 1973a: 25).

Kabaklı (1973) ise “dilde tasfiyeciliği” Atatürk’e ve onun dil anlayışına yapılan ihanet olarak nitelendirmiştir. Türk Edebiyatı dergisinin Temmuz 1973 sayısında yazmış olduğu “*Devlet Dili Millet Dili*” adlı makalesinde Karamanoğlu Mehmet Bey’in bir fermanla Türkçeyi resmi dil yapmasından bahsederek büyük olasılıkla daha önceki devletlerin de resmi dilinin Türkçe olduğunu ileri sürmüştür. Devletin resmi dilinin Türkçe olmasının ne anlama geldiğini ise şu şekilde açıklamıştır: “Devlet diline halkça bilinmeyen, anlaşılmayan lügatler karıştırılarak, halka yabancı bir dil meydana gelme[mesidir]” (Kabaklı, 1973: 4). Türkçeye verilen değer, Türkçeleşmiş Türkçenin kullanılması, Cumhuriyet döneminin ilk 10 yılı da devam etmiştir. Halkın konuştuğu Türkçe resmi dil ve edebiyatın diliydi. Yazarın deyimiyle daha sonra Türkçeye ve Türk milletine düşman olanlar “dilde tasfiyecilik” anlayışını başlatmışlardır. Kabaklı’ya göre Atatürk, zamanla dilimizin mahvedildiğini fark etmiş ve Güneş Dil Teorisini şu anlamda benimsemiştir:

“Bütün diller Türkçeden çıkmıştır”, denilmesi aslında “Türkçeye girerek söyleniş ve mana bakımından Türk halkınca benimsenmiş kelimelerin hepsi Türkçedir.” demekten başka bir şey değildi. Bu sayede Atatürk devrinde edebiyat ve resmi dil, bir daha tasfiyeciliğe yanaşmadı. 1945’lere kadar da böyle gitti” (Kabaklı, 1973: 5).

Türk Edebiyatı dergisinin Temmuz 1973 sayısında Ergin’in yazmış olduğu “*Devrimci Argosu*” adlı makalede dilin bir millet için öneminden bahsedilmiştir. Ergin’e göre kültürün en büyük dilimini oluşturan dil, millî hayatı derinden etkilemektedir. Türkiye için aydınlığa çıkmanın şartı ve ümidi dili aydınlığa çıkarmaktan geçmektedir. Yazarın deyimiyle içinde bulunan dil buhranı birlik ve beraberlik yerine bir çözülme meydana getirmek, kültürün devamlılığını yıkmakta, Türkçeyi kısırlaştırmakta, Türk tarihini tahrip etmekte, umumî edebî dili yok etmekte, eğitimi ve öğretimi felce uğratmakta, Türkçeyi Türk milletine ve Türk çocuklarına unutturmaktadır. Nitekim Türk Edebiyatı dergisinin Temmuz 1973 sayısında yazılmış olan “*Dilimiz, Gençlerimiz*” adlı makalede de dilimizdeki “tasfiyeciliğin” hedefinin okullar olduğu,

oluşturulan yeni kelimelerin öncelikle çocukların ve gençlerin diline girmesi sağlanarak gençler ile yaşlılar arasında bir uçurum oluşturulmaya çalışıldığı dile getirilmiştir. Bu makalede gençlerin bu kasıtlı dil hareketi karşısında düşüncelerine yer verilerek İstanbul'daki liselerden bazı öğrencilere "Dil Devrimi" ile ilgili düşünceleri sorulmuş ve öğrenciler de bu devrimle ilgili düşüncelerini dile getirmiştir. Gençlerin yazdıklarından anlaşılıyor ki gençler de yapılan yanlışların farkındadırlar. Bir gencin yazmış olduğu bir mektupta, genç, Türkçenin içinde bulunduğu çıkmazdan nasıl kurtulacağını düşünüyor. Türk Dili dergisinde okuduğu yazılarda birçok kelimeyi anlamadığını ve ancak sözlüğe bakarak kelimelerin anlamlarını öğrenebildiğini dile getiriyor. Gençler ile dil arasında ve dolayısıyla geçmişleri ve kültürleri arasında oluşturulan bu uçurumun bazı aydınlar tarafından görülmemiş olması da Ergin'e (1973) göre bu işin en hazin yanıdır. Yazar "öz Türkçe" akımını bir barbarlık olarak nitelendirmiş, bu tür bir uygulamanın Türk kültürünü, tarihini, benliğini yok edeceğini dile getirmiştir. "Öz Türkçeciliği, devrimcilik" olarak nitelendirmiştir: "Memleketi ve güzel Türkçemizi bugün öz Türkçe adı altında bir iç barbarlık baskısına maruz bırakan bu uydurma dilin ilim gözü ile en doğru adı gerçekten, devrimci argosudur" (Ergin, 1973: 14). Yazar, dili birtakım kısımlara ayırmıştır. Yazara göre bir umumî dil vardır, bir belirli zümrelerce kullanılan bugün terim dili de dediğimiz zümre dili vardır. "Bir de külhanbeylerin kullandığı bir zümre dili vardır ki o da argodur. Argo, gerek yapı, gerek mana bakımından son derece karışık, çok defa uydurma, suni bir dildir" (Ergin, 1973: 14). Yazar, bu dili TRT dâhil birçok kurum ve aydın kesimin bir kısmının kullanmaya çalışarak halkın diline nasıl yerleştirmeye çalıştığını şu cümlelerle ifade eder:

"Bu argoyu bugün bir kan davası gibi kabullenip yürüten, ona sahip çıkan aklı ermeyenleri de kandırıp sürükleyen münevver zümresi devrimcilerdir. İşte bugün Türkiye'de ortaya çıkmış bulunan ve Türkçeye, Türk kültürüne, Türk medeniyetine, Türk cemiyetine, Türk varlığına başkaldırmış olan uydurma dili ilim bakımından ifade edebilecek en doğru isim devrimci argosudur." (Ergin, 1973: 14).

Ergüzel, Türk Edebiyatı dergisinin Temmuz 1973 sayısında "*Dergiler Arasında*" köşesinde yazmış olduğu "*Dergilerde Dil*" başlıklı yazısında o zamanki dergilerin dilini ele almıştır. Özellikle Türk Dili dergisinde "arı Türkçe" adı altında halkın anlamadığı bir dilin kullanılmasını eleştirmiştir. Dergilerde yapılan bu dildeki tasfiyecilikle ilgili yazar, şunları dile getirmiştir:

"Halkın konuşma dilindeki canlı kelimeler, asılları Türkçe değildir, bahanesiyle yok sayılarak yerine adı sanı duyulmamış sözcükler imal edilmektedir. Milletin senelerce hürriyet dediğine özgürlük, şeref dediğine onur, hayal dediğine imge demekte, sebep kelimesinin dilde ifade ettiği çeşitli manaları karşılamaması için neden sözü uydurulmaktadır. Mesele yalnız bir kelime değişikliğinden ibaret değildir. Bununla birlikte değiştirilen kelime ile yapılmış birçok deyim ve atasözümüz de elden gitmektedir. Mesela "Sebebin olanın gözü kör olsun" yerine "Neden olanın..." gibi garip ve gülünç bir durum söz konusu olmaktadır." (Ergüzel, 1973a: 42).

Yazar, bu tip kullanımları özellikle sol görüşlü dergilerin yaptığını dile getirmiş ve bu dergilerin isimlerini vermiştir: "Türk Dili, Yansıma, Özgür İnsan, Varlık, Soyut, Yeditepe, Yeni Adımlar, Güney, Yeni A, vs. hep bu uydurukça dediğimiz yapma dilin kısılcığında edebiyatsızlıktan adeta boğulmaktadır. Yazdıkları eleştiriler, gökçeyazınlar, öyküler, bilim kurgusal betikler imkânı yok anlaşılamamaktadır." (Ergüzel, 1973a: 42). Ayrıca yazar, bu tür halkın anlamadığı dili kullanan dergilerin kendilerini halkçı olarak nitelendirmesini de eleştirmiştir.

Görüldüğü gibi dilde sadeleşmeye yönelik birbirinden farklı görüşler benimsenmiş ve sadeleşme hareketlerinin halk üzerindeki etkileri bazı yazarlar tarafından gözler önüne serilmiştir. Özellikle Türk Dili dergisinde yazarların, "Dil Devrimi" veya "öz Türkçecilik" adı altında yabancı kökenli kelimelerin yerine mutlaka, anlaşılabilir anlaşılmasını Türkçe köklerden türetilmiş kelimelerin kullanılmasını savunmuşlardır. Türk Edebiyatı dergisinde yazarların ise sadeleşmeyi, halkın dilinden uzak, uydurma, yeni bir dil oluşturma çabası olarak ele aldıkları görülmektedir. Ayrıca, "tasfiyecilik" ve "devrimci argosu" olarak isimlendirdikleri bu yanlış anlayış yerine, yabancı

kökenli de olsa halkın anlamını bildiği ve kültürel değerleri taşıdıklarını düşündükleri kelimelerin kullanılması gerektiğini savundukları görülmüştür.

2. Terimlere Türkçe Karşılık Bulma Konusu

Dilde sadeleşme tartışmaları çerçevesinde en çok üzerine düşülen konulardan biri de terimlere Türkçe karşılıklar bulma konusudur. Kızılırmak’ın Türk Dili dergisinin Ocak 1971 sayısında yazmış olduğu “*Terimler Sorunu Üzerine*” adlı makalesinde Türk dilindeki terimler sorununun yabancı kelimelerle çözülmeye çalışılması üzerinde durmuştur. Zamanında Arapça ve Farsçadan alınan kelimeler gittikçe yerini Batı’dan alınan kelimelere bırakmıştır. Yazara göre bu durum da bizde bilimin gelişmesine engel olmuştur. Yazar, Atatürk’ün geometri terimlerine bulduğu Türkçe karşılıkları da örnek vererek yabancı terimlere Türkçe karşılık üretmenin gerekliliği üzerinde durmuştur. Bütün bunları yazar şu şekilde açıklamıştır:

“Arapça ve Farsçanın baskısından kurtulurken, boşlukları doldurma yolunda yeterince çaba gösteremedik, işin kolay yanına kaçtık, Batı terimlerini taşımaya başladık. Daha kötüsü, bunun Türk dilinde ne gibi yaralar açacağına bakmadık. Şu bir gerçektir: Bilimde geri kaldık, onun sonucu terimler yönünden dilimiz gelişmedi” (Kızılırmak, 1971: 295).

Görüldüğü gibi Kızılırmak, Arapça ve Farsça’nın baskısından söz ederken Batılı terimleri Türkçeye taşımayı “işin kolayına kaçmak” olarak değerlendirmektedir. Ayrıca yazar, yabancı dil öğrenilmesi gerektiğini ancak onun tutsağı olunmaması gerektiğini de dile getirmiştir.

3. Yazım Kuralları ile ilgili Tartışmalar

Yazım kuralları ile ilgili tartışmaların genellikle imlânın istikrarlı bir yol çizemeyip sürekli değişim göstermesi, bazı yazarların noktalama işaretlerini farklı isimlendirmiş olması gibi bir çerçeve çizdiği görülmüştür. Örneğin; Kadaman, Türk Dili dergisinin Ocak 1971 sayısındaki “*Yazım Kurallarımız Üzerine*” adlı makalesinde yazım kurallarına duyulan ihtiyacı dile getirdikten sonra yapılan değişiklikler sonucunda ortaya çıkan kargaşayı örneklerle dile getirmiştir. Yazar o dönemde yayımlanan yazım kılavuzu ile ilgili şunları söylemiştir: “Yabancı sözcük ve kurallardan kurtulalı öğrenilmesi zor denilen Türkçemiz, dünyanın en kolay dilleri arasında yer almaya başladı... Yeni Yazım Kılavuzu’nda belki günün birinde kalkacak olan, kimi pürüzlerin bulunduğunu, öğretimde bu yüzden aksamalar olduğunu da söylemek zorundayız” (Kadaman, 1971: 299). Yine aynı derginin Eylül sayısında ise Durugöl, yazmış olduğu “*Cumbadan Rumbaya*” adlı makalesinde ismini vermediği bir politikacının noktalama işaretlerini doğru adlandırmadığını şu cümlelerle dile getirmiştir: “Yazı işaretlerinden biri de ‘müteaddit noktalar’(?)’mış. Türkçede bu adda bir yazı işaretini bildiren tek kaynağa rastlamadık. Politikacı-yazar, yine bir ortaokul dil bilgisi kitabına başvursaydı, ‘müteaddit noktalar’ dediği şeyin, ‘sıra noktalar’ ya da ‘üç nokta’ olduğunu görürdü.” (Durugöl, 1971: 441).

Kutkan da Türk Edebiyatı dergisinin Şubat 1973 sayısında yazmış olduğu “*Dilde Orta Yol*” adlı makalesinde imlâmın sürekli değişmesine değinerek imla işaretlerinin atılıp, sonra tekrar kullanılması üzerinde durmuştur. “Adam öldürene kâh (katil), kâh (kaatil) der, sonra yine (katil)e dönersek, bizzat biz, dilin (kaatil)i ve (katil)i sayılmaz mıyız?” (Kutkan, 1973b: 16) diyerek de yazım işaretlerinin çok sık değişmesinden ve kararsızlıktan duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.

4. Eserlerin Eleştirisi

Bu başlık altında yazarların bazı eserleri, içerdikleri Türkçenin halkın diline yakın olması bakımından örnek gösterdikleri bazılarını da sadeleşme hareketlerine destek olmamaları sebebiyle eleştirdikleri dikkat çekmiştir. Özdemir, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Ocak ayında yazmış olduğu “*Öz Türkçe*” bölümünde bir dilin güzelliklerini romanlarda çok iyi bir şekilde gözlemleyebileceğimize değinerek halkın dilini yansıtan bir roman olarak da Fakir Baykurt’un “*Tırpan*”ını örnek göstermiştir. Yazar bu romanı dil boyutunda kısaca inceleyerek romanın

konuşma ve yazı dili arasındaki farkı kapattığını, halkın kullandığı deyimlere, söyleyişlere sıkça yer verdiğini dile getirmiştir. Özdemir'e göre, "Fakir Baykurt, halk dilinin el değmemiş yanlarına uzanıyor. Bir kırızmadan geçiriyor bu dili. Tümcelerini gereksiz ayrıntılardan soyuyor, ayıklıyor. Halkla, kendi deyişini özdeşleştiriyor. Simgelerinde de benzetmelerinde de yine halkın söz değerlerini kullanıyor." (Özdemir, 1971a: 320). Yine Dizdaroğlu da Türk Dili dergisinin Haziran 1971 sayısında yazmış olduğu "*Türk Dili Tarihi Üzerine*" adlı makalesinde Caferoğlu'nun Türk Dili Tarihi kitabından bahsetmiştir. Caferoğlu'nun Türkçe hakkında değindiklerini dile getirmiştir:

"Orhun Yazıtları'ndan zamanımıza değin uzanan sürede, özelliğini koruyan dünya dillerinin belki en tutucusu, geleneğini sürdüreni, öz dil kurallarına en bağlı olanıdır. Onun tutuculuğu bu alandadır. Öyle ki, Yakutça ve Çuvaşça bir yana bırakılırsa, iki bin yıldan beri, çeşitli Türk lehçeleri arasında çok açık bir birlik ve gramer bağlılığı göze çarpar. Türkçe, böylesine sağlam yapıda ve özelliğini koruyan bir dil olmasaydı, çeşitli ulus, boy ve uyruklara bölünen bir kavmin anlaşma aracı görevini yerine getiremez, başka dillerde gördüğümüz gibi yapısal özelliğini yitirerek değişik bir biçim alırdı. Türkçeyi kurtaran yapısal sağlamlığı ve geleneksel gelişiminden sapmayışıdır" (Dizdaroğlu, 1971b: 184-185).

Özdemir, Türk Dili dergisinin Aralık 1971 sayısındaki "*Öz Türkçe*" köşesinde Püsküllüoğlu'nun hazırlamış olduğu *Öz Türkçe Sözlük*'e değinerek sözlüğün ilk bölümünde Püsküllüoğlu'nun, "Dil Devrimi"ni genel çizgileriyle incelediğine yer vermiştir. Bu incelemeyle Püsküllüoğlu, devrimin tarihsel ve dilbilimsel bir haritasını çizmiştir. Sözlüğün ikinci kısmı ise devrimin getirdiği kelimelerin oluşturduğu kısımdır. Özdemir, bu sözlüğü, "Dil Devrimi"nin çekirdek sözlüğü olarak tanımlamış ve aynı zamanda dilimizi geliştirmede hangi olanaklardan nasıl yararlandığı konusunda da ışık tutan bir sözlük olarak değerlendirmiştir. Özdemir, sözlükle ilgili şunları ile getirmiştir:

"Özellikle kuralcı dil bilgisi anlayışını aşamamış kimi kişiler birtakım varsayımlarla söz dağarcığımızdaki yenilenmeye karşı çıkıyorlar. Basmakalıp savlarla zihinleri bulandırmaya, devrimi karalamaya çabalyorlar. *Öz Türkçe Sözlük*, bu varsayım ve savları temelden sarsıyor. Sözelimi, dil devrimine karşı duranlar, -sel, -sal ekinin Türkçede bulunmadığını kör bir direntiyle savlarken, incelediğimiz sözlük söz konusu ekin, dil devriminden sonra, en işlek eklerimizden biri olduğunu tanıtlarıyla göstermektedir... Püsküllüoğlu, *Öz Türkçe Sözlük* ile bu sayıların ortaya koyduğu mutlu sonucu belgelendiriyor. Eski ve yeni kuşaktan 156 yazarın yapıtlarını, yazılarını taramış. Dil devriminin, uygulamadaki adıyla *öz Türkçe* akımının dilimize kazandırdığı söz değerlerini bir araya toplamış. Böylece Türkçe düşünmek, Türkçe yazmak isteyen herkesin güvenle başvurabileceği bir sözlük hazırlamış. *Öz Türkçe Sözlük*, yalnızca dil devrimine, arı ve aydınlık Türkçe ülküsüne gönül vermiş kişilerin yararlanacağı bir kaynak değildir. Dil devrimine bilinçsizce karşı duranlara da ışık tutacaktır bu yapıt." (Özdemir, 1971k: 223).

Yukarıdaki eserlerle ilgili olumlu görüşlerini dile getiren Özdemir, yine Aralık 1971 sayılı derginin "*Öz Türkçe*" köşesinde bu sefer Timurtaş'ı 8 Ekim 1971 tarihli Tercüman'da yayımlanan "*Dil Bayramı ve Kutlaması*" adlı yazısı sebebiyle eleştirmiştir. Timurtaş'ın bu yazısında kurumu eleştirmesini, Özdemir gerçekçi olmamakla suçlamıştır.

Kaplan da bu dönemde oluşturulmuş olan sadeleşme kaynaklı sözlükleri eleştirerek sözlük oluşturmada dikkat edilmesi gereken hususlara değinmiştir. Kaplan (1973) Türk Edebiyatı dergisinin Temmuz 1973 sayısında yazmış olduğu "*Sözlükler*" adlı makalesinde Türkçedeki mevcut sözlüklerden hiçbirinin ilmî olarak yazılmadığını belirterek yapılan sözlüklerin Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerin harmanlanarak oluşturulduğunu dile getirmiştir. Osmanlıcanın, Arapça, Farsça ve Türkçeden oluşmuş bir dil olduğunu dile getirenlerin oluşturduğu sözlüklerin ilimden uzak olduğunu belirtmiştir. Yazar, sözlük oluşturulurken, eski Türk kültür ve edebiyatı eserlerini bilmeyi ve bu eski eserlerden yararlanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu eserlerde geçen ve tekrar edilen kelimeleri belirleyerek bunların sözlüğe alınması gerektiğini belirtmiştir. Yeni

kelime oluştururken de bunların sözlüklerde yer alması gerektiği kanısındadır yazar. Yeni kelimeler yaygın hale geldiği takdirde güncel sözlüklere alınmalıdır. Ayrıca sözlük oluşturulurken, sözlüğe kelime alınırken şunlara dikkat edilmesi gerektiğine değinmiştir:

“Tanınmış eserlerin sistematik lügatleri yapılırken, hiçbir kelime ihmal edilmemeli, aynı kelime kaç kere tekrarlanıyorsa, her seferinde örneği ile beraber verilmelidir. Bazılarının yaptığı gibi sadece Türkçe kelimelere önem verilerek Arapça ve Farsça kelimelerin bırakılması, ilmi düşünceye aykırı bir davranıştır. Her devrin dili, kültür ve medeniyeti gibi bir bütündür. Onda keyfi tercihler yaparsak, sentezi bozarız” (Kaplan, 1973: 11).

Bazı eserlerin methi ve bazılarının yergisi dışında bir de bu başlık altında dilimizdeki sadeleşme çalışmalarını aşırılıklardan uzaklaştırmada etkili olabilecek eserlere de değinilmiştir. Bu eserlerden belki de en önemlileri, Türkçenin Sırları ve Türkçenin Karanlık Günleri isimli eserlerdir. Türk Edebiyatı dergisinin Ağustos 1973 sayısındaki kitap köşesinde Güler, özellikle Türkçenin Karanlık Günleri adlı eserin uydurmacılıktan dilimizi kurtarmamız için uydurmacılığa karşı bir bilinç oluşturacağı görüşündedir. O, dilde bir kelime yerine başkasını alıp diğerini dilden atmayı zamana, tarihe ve millete hakaret olarak ele almıştır (Güler, 1973). Ergüzel de Türk Edebiyatı dergisinin Eylül 1973 sayısındaki “*Dergiler Arasında*” köşesinde “*Akademi*” dergisinin son sayısında yayımlanan Timurtaş’ın “*Uydurma Kelimeler Sözlüğü*” adlı yazısını değerlendirmiştir. Bu yazıda Timurtaş’ın, uydurma kelimelerin dilin yapısına ve dil bilgisi kurallarına aykırı bir şekilde türetildiğine değindiğini ve bu türetmelerin Batı dillerine benzetme yoluyla yapıldığını ilave ettiğine dikkat çekilmiştir (Ergüzel, 1973b).

Bu bölüm altında kimi eserlerin sadeleşmeye yönelik güzel örnekler içerdiği için övüldüğü, kimi eserlerin ise sadeleştirmenin aşırılığına değindiği için yerildiği, kimilerinin de sadeleştirmenin ne boyutta olması gerektiği ile ilgili bilgiler verdiği görülmüştür.

5. İsimlerin Eleştirisi

Bu başlık altında ise sadeleştirme tartışmalarında muhafazakâr bir yaklaşım sergileyenler ve bütün yabancı kelimelerin dilimizden atılıp öz Türkçe kelimeler türetilmesi gerektiğini savunanların karşılıklı eleştirilerine yer verilmiştir. Örneğin; Agâh Sırrı Levend, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Şubat sayısında yazmış olduğu “*Havas Dili- Avam Dili*” adlı makalesinde Türkçeyi doğru düzgün konuşamayanların, gülünç hale sokanların “Havas” sınıfından sayılmasını, buna karşılık nice aydınlara taş çıkartacakların da “Avam” sınıfından sayılmasını eleştirmiştir. Bunun etrafında oluşan Havas dili - Avam dili anlayışı çok uzun yıllar devam etmiştir. Yazar, Türkçülerin, Türkçecilerin dahi bu ayrıma kendilerini kaptırdıklarını Ömer Seyfettin’den örnek vererek şu cümlelerle dile getirmiştir:

“Ömer Seyfettin, edebiyat dili için, halk dilinde bulunmayan kelimeler aramak eğilimindedir. Ona göre, konuşma dilinden kelime alınınca edebiyat dili olamaz. Böylece Türkçü ve Türkçeci olan, Türkçeyi ustalıkla kullanabilen Ömer Seyfettin bile farkında olmayarak havas dili - avam dili ayırımından kendini kurtaramamıştır” (Levend, 1971a: 356).

Özdemir, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Şubat ayındaki “*Öz Türkçe*” köşesinde Timurtaş’ın Tercüman’da yazmış olduğu “*Yaşayan Dil*” yazısını eleştirmiştir. Özdemir, Timurtaş’ın bu yazısında değindiği, bütün milletin konuştuğu dilin yaşayan dil olduğu konusunu sürekli tekrarlamasını eleştirmiş ve Timurtaş’ı okumamakla suçlamıştır. Özdemir, “yaşayan dil” diye bir kavramın sözlükte yer almadığını, böyle bir kavramın varlığını savunanlar ile dilin canlı bir varlık olduğunu dile getirenlerin aynı kişiler olduğunu belirtmiştir. Yine aslında burada Özdemir, dilin dilbilim boyutuyla ele alınması gerekliliği üzerinde durmuştur. Özdemir, kelime kullanımını bireysel olarak değerlendirmiştir. Bir kişinin hangi sözcüğü kullanacağını kendi seçimine bağlı olduğunu dile getirmiştir. Bu yüzden de Timurtaş’ın halkın anlayacağı kelimelere yaşayan dil diğerlerine ise uydurma dil demesini, ayrıca kendi sözlerinin aksine Timurtaş’ın

kullandığı kelimeleri ve Timurtaş'ın Osmanlıca kelimeler ile onların yeni karşılıklarını birlikte kullanmasını de eleştirmiştir. Örneğin; Timurtaş'ın, talep-istek, müfrit-aşırı, muharrir-yazar kelimeleri birlikte kullandığını dile getirmiştir. Özdemir, Timurtaş'ın savunduğu "yaşayan dil" kavramıyla ilgili şu eleştirileri dile getirmiştir:

"Sözcükler, yaşayan dil diye bir kavramı belirlemede kesin bir ölçü olamaz. Olsaydı, Timurtaş'ın yazılarımızdan seçtiğimiz bu örneklerle bakarak onun üç türlü yaşayan dili olduğunu varsaymamız gerekirdi. Ama o, sözcükleri ölçü olarak ele alıyor, böylece de kendisinin üç dilli olduğunu savlıyor." (Özdemir, 1971b: 408).

Özdemir, *dili sadeleştirmenin bir sınırı olmalıdır* savına da karşıdır. Bu sınırın neye göre ve nasıl belirleneceğini sorgulamıştır.

Özdemir (1971h), derginin Ağustos sayısında yazmış olduğu "*Güneşi Balçıkla Sıvayanlar*" adlı makalesinde de Türk Dil Kurumunun 1000 Temel Eser ile ilgili yayımladığı rapora yönelik olumsuz eleştirileri dile getiren Kabaklı'dan bahsetmiştir. Özdemir, Türk Dil Kurumunun önerdiği yeni kelimelerin 1000 Temel Eser'de kullanılmaması yüzünden bu eserleri eleştirmiş; Ahmet Kabaklı ise bu eleştiriye yersiz bulmuştur. Özdemir ise Kabaklı'nın bu tutumunu eleştirmiş ve onu kurumun hazırlamış olduğu raporu okumamakla itham etmiştir. Özdemir, Kabaklı'nın düşünceleri ile ilgili şunları dile getirmiştir:

"1000 Temel Eser dizisinde yer alan kitaplarda halka yönelmiş bir dil kullanıldığını, 'Kurum'un rezil ettiği ve kısırlaştırdığı o uydurma dilin' kullanılmadığını coşkuyla savunuyor Kabaklı. Gerçeğe de, Türkçeye de açıktan açığa bir saygısızlıktır bu sözler. Daha açık söyleyelim, bile bile yalana sığınmaktır. Halkın dili de ortada, o kitaplarda kullanılan dil de. Kullanılan dilin, ne menem bir dil olduğu raporda örneklerle bağlanarak ayrıntılı biçimde belirtilmiştir." (Özdemir, 1971h: 329).

Türk Dili dergisinin 1971 yılının Ekim sayısında ise Özdemir, "*Öz Türkçe*" köşesinde Yunus Emre'yi ve eserlerini öz Türkçecilikle bağdaştırmıştır. Onun şiirlerinde kullandığı dilin, öz Türkçenin ışığı olduğunu dile getirmiştir. Özdemir, Yunus'un şiirlerinin öz Türkçeciliğin mayası olduğunu şu şekilde dile getirmiştir:

"Dilin ustaca kullanılmasını; düşünce ve duyguların özlüce, etkilice biçimlendirilmesini istiyor Yunus Emre. Gerçeklerin çarpıtılmadan, dosdoğru söylenilmesini istiyor. Yalınlığı, içtenliği öneriyor. İnsana dil aracılığıyla yaklaşmanın, daha doğrusu yazınsal söyleyişin güzelliğini oluşturan gizlerini açıklıyor. Yunus'un bu çağrısı, öz Türkçeciliği mayalandıran ana düşünceyi de belirler. Çünkü gönüllerin pasını yıkayıp arıtacak; gerçeği, örtülerinden soyup halka iletecek bir deyişe ulaşmanın ilk koşulu, öz dilimizin söz değerlerine yönelmedir. Bu yönelimin uygulamadaki adıdır öz Türkçecilik." (Özdemir, 1971i: 50).

Yazar, yanlış anlaşılmayı önlemek için şöyle bir açıklama da getirmiştir:

"Yunus'un dili iki katlı bir yapıyı andırır. Bir katta Türkçe sözcükler, öbüründe Arapça ve Farsça. Çünkü Yunus, Farsçadan Türkçeye geçiş döneminin ozanıdır. Bu olgu, doğal olarak onun dilinde yansır: Tanrı - Allah, çalab - Allah, uçmak - cennet, tamu - cehennem, ışık - nur, assı - kar, canalıcı- Azrail vb. sözcüklerin kullanımını onun şiirlerinde bulabiliriz. İşte Yunus'u kalıcı kılan yanlarından biri de bu geçiş döneminde Türkçeyi yeğleyişidir." (Özdemir, 1971i: 52).

Özdemir, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Kasım ayı sayısındaki "*Öz Türkçe*" köşesinde Banarlı'nın Meydan dergisinde Yunus Emre ile ilgili yazdıklarına da değinmiştir. Yunus Emre'nin dilinin öz Türkçe olmadığını savunan Banarlı'ya şu şekilde yanıt vermiştir:

"Bir yönüyle doğrudur bu yargılar. Gerçekten de Yunus Emre'nin şiirlerindeki söz dokusu tümüyle öz Türkçe değildir. Öz Türkçe sözcüklerle birlikte öz Türkçe olmayanları da kullanır Yunus Emre. Ne ki bu tutum, onun halka inmesine, halkla düşünce ve duygu bağlantısı kurmasına gölge düşürmez. Bir kez söyleyişini Türkçenin

soluğuyla besler. Bu solukla yabancı sözcükler yitirir yabancılıklarını, Türkçenin sıcaklığını kazanır” (Özdemir, 1971j: 159).

Hatta yazar, Kabaklı’yı Atatürk’ün başlattığı dilimizi sadeleştirme hareketlerini ve onu kendi gücüyle geliştirme çabasını karalamakla suçlamıştır.

Türk Dili dergisinin 1971 yılının Nisan sayısında “*Anıslar*” bölümü altında Hasan Ali Yücel’in ölümünün dokuzuncu yıl dönümünde, onun “Dil Devrimi” ile ilgili yaptığı çalışmalara yer verilerek anılmıştır. Hasan Ali Yücel’in, “Dil Devrimi”ne yönelik dergide ele alınan görüşlerinden birkaçı şu şekilde aktarılmıştır:

“Dil davası, yabancı sözleri Türkçeleştirmekten çok ileri bir meseledir. Bu, Türk milletinin milli kültürünü kurması, millet olması meselesinin belkemiğidir. Düşünüşte, duyuşta, Türk olmaya çalışan bir topluluğun davası... Öğretmen, okul, üniversite, subay, general, sayıştay, yönetim, toprak ürünleri, terim demeyip muallim veya muallime, mektep, darül fûnun, zabıt, paşa, Divan-ı Muhasebat, idare, mahsulatı ardiye, ıstılah demekle ayak diremek, bir kelime meselesi değil; bir anlayış, bir düşünüş, bir ilerilik ve gerilik meselesidir.” (Cumhuriyet, 1953; Akt: Köklügiller, 1971: 91- 92).

Durugöl, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Eylül sayısında yazmış olduğu “*Cumbadan Rumbaya*” adlı makalesinde ismini vermediği bir politikacı yazarı eleştirmiştir. Yazar, özellikle politikacı yazarın kullandığı Arapça kelimeleri eleştirmiştir. Yazar, “Osmanlıca” düşünüp “Osmanlıca” yazdığını zanneden politikacının yazılarının hatalarla dolu olduğunu şöyle dile getirmiştir:

“Hâdis e diyor, tâbir edilen diyor, nidâ diyor, misâl diyor, şâhit diyor, bâzı diyor, diyor da diyor. Peki, şu sözcüklerde niçin uzun heceler belirtilmemiş: tenkit, muhasebe, sual, vazife, istidat vb. uzun heceleri doğru okutmak çabasında olan bir yazarın, ötekilerde gösterdiği dikkati bunlardan da esirgememesi beklenirdi.” (Durugöl, 1971: 440).

H.Ahmed Schimiede, Türk Edebiyatı dergisinin Mayıs 1973 sayısında yazmış olduğu “*Nesimî’de Arı Dil*” adlı makalesinde Nesimî’nin kullandığı arı dili ele alarak bazılarının bu arı dili yadırgayabileceğini ancak Nesimî’nin dilinde öz Türkçe sözlerden başka anlaşılmayan bir dil olmadığını şu cümlelerle dile getirmiştir:

“Nesimî’nin Azerî divanında bugünkü canlı Türkçeden farksız kelime ve ibarelerden başka bize son derece modern gelen sözlere rast geliriz: arı, arık, arınmak, arıtmak, bölük, bucak v.s. Bu cetvele Nesimî’nin defalarca kullandığı ve Farsça olduğu halde bugün çok zaman arı Türkçe sanılan amaç sözünü de dahil etmek mümkündür” (Schimiede, 1973: 16).

Yazar, bu makalesinde divan şairlerini dilleri anlaşılmadığı için yerin dibine batıranları Nesimî’nin dilini örnek göstererek eleştirmiştir. Nesimî’nin dilinin de öz Türkçe olduğuna değinmiştir.

6. Arapça, Farsça Kelimeler ve Terkipler

Dilimiz, var olduğu sürece, farklı dillerden kelime almış ve o dillere de kelime vermiştir. Kimileri bu kelime alma işini sakıncalı bulurken, kimileri ise bu alışveriş, kelime boyutunda kaldığı sürece bunda bir sakınca görmemiştir. Bu kişiler başka dillerden gramer kuralları almayı sakıncalı bulmuştur. Ömer Asım Aksoy da dilimize başka dillerden kural alınmaması gerektiğini belirtenlerdendir. Aksoy, 1971 yılının Türk Dili dergisinin Şubat ayında yazmış olduğu “*Yorumlar*” başlığının altında “*Başka Dillerden Kelime Alınabilir Kaide Alınamaz Savi*” adlı yazısının altında dilimize yabancı kelime alınmasının sorun olmadığı ama dilimize yabancı dillerden kural alınmasının dilimizi ulusallıktan uzaklaştırdığına değinmiş ve bununla ilgili yorumlar yapmıştır. Ziya Gökalp’in başlattığı bu anlayış, farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Türkçenin de uzun yıllar Arapça ve Farsçadan aldığı kurallarla ulusallığını yitirme ile yüz yüze kaldığı belirtilmiştir. Örneğin; dilimizde pek çok yabancı kelimenin çekimi kendi kurallarına göre yapılmaktaydı. Kitap-kütüp, alim- ulema gibi. Kelimeler dışında dilimize tamlama boyutunda da birçok kalıbın girdiği

belirtilmiştir. Örneğin; bey- ul- lah, hâtem-ül- enbiya gibi örnekler, Arapça tamlama örnekleridir. Heyet-i tahririye, eser-i sanat gibi örnekler de Farsça tamlama örnekleridir. Aksoy, dilimize giren bu yabancı kelimeler, tamlamalar ve kurallarla ilgili olarak şunları söylemiştir:

“İşte böyle yabancı kurallı binlerce söz, anlatım yapısının içine girmiş, Türk dilinin bağımsızlığında gedikler açmıştı. Yüz elli yıldan, hele kırk yıldan beri iyice anlaşıldı ki kendi dil yapılarının belkemiği olan bu yabancı kurallar, bizim dil gereçlerimizi kaynaştırıp dil yapımızı ayakta tutmak şöyle dursun; onun sallanmasına, dağılmasına yol açmaktadır.” (Aksoy, 1971: 358).

Yazar, “*Yabancı kelime alınabilir*” ilkesine de karşı çıkmıştır. Yabancı kelimeler kurallarından kurtulsalar dahi bu kelimelerin kullanılması dilin bağımsızlığını korumak ilkesine ters düşer. Yabancı kurallara bağlı kalınmadan yabancı kelime alınması düşüncesi, kullanılan Türkçe kelimelerin sayısını yabancı kelimelerin sayısı yanında çok az kalmasına sebep olmuştur.

Agâh Sırrı Levend ise geçmişimizi, tarihimizi anlayabilmemiz için Arapça ve Farsça kelimeleri bilmenin gerekli olduğundan bahsetmiştir. Levend, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Haziran sayısında “*Türk Edebiyatı Tarihi Nasıl Hazırlanmalıdır?*” adlı makalesinde Divan edebiyatının dilinin sonradan Osmanlıca adını verdiğimiz karma bir dil olduğundan ve eski metinleri iyice anlayabilmek için Arapça ve Farsçadan dilimize geçen bütün kuralları bilmemiz gerektiği, bunları bilmediğimiz takdirde cümleleri anlayamayacağımızı belirtmiştir (Levend, 1971b).

Görüldüğü gibi bir grup, tarihimizden kopmamamız için Arapça ve Farsça kelimeleri ve kuralları bilmemiz gerektiğini savunurken; diğer grup ise bir taraftan Osmanlı Türkçesi yerine, “Osmanlıca” diye isimlendirdiği ve karma bir dil olarak nitelendirdiği dilden şikâyetçi olurken diğer taraftan da Türkçemize giren Arapça ve Farsça kelimelerin özellikle de kuralların, dilimizin “ulusallığını” zedelediğini belirtmiştir.

7. Yeni Türetilenler (Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma)

Bu başlık altında yabancı kelimelere karşılık bulmak amacıyla yeni türetilen kelimeler ve onların eleştirisi üzerinde durulmuştur. Örneğin; Salah Bırsel, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Nisan ayında yazmış olduğu “*Keçi Çobanı, Kuzu Çobanı*” adlı makalesinde Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın son şiirlerinde “estetik” kelimesine karşılık ortaya sürdüğü “gözelik” kelimesini ele almıştır. Yazar, bu makalede yabancı dillerden alınan kelimelerle kelime türetmenin tehlikeli olduğuna değinmiş ve bunlara Türkçe karşılık bulunması gerekliliğini Dağlarca’nın şiirinden hareketle;

“Anlaşıldığına göre Dağlarca, “gözelik”i “göze” sözcüğünden türetmiştir. “Su kaynağı” anlamına gelen bu sözün ise estetik ile ilgisi pek ozanca bir ilgidir. 1750 yılında Alman yazarlarından Baumgarten’in ortaya attığı estetik sözcüğü de Yunan dilinde duygu, duyum anlamına gelen sözcükten türetilmiştir. Görülüyor ki, gözeliğin temelindeki bu ozanca ilgi, estetik sözcüğünün temelinde de vardır.” (Bırsel, 1971: 20)

diyerek desteklemiştir. Ancak bu “ozanca ilgi” ile estetik kelimesine karşılık türetilen “göze” kelimesi yaygınlaşmamıştır.

Türk Dili dergisinin 1971 yılının Haziran sayısının “*Olaylar ve Gerçekler*” altındaki “*Öz Türkçe*” bölümünde dilin insandaki değişimi ortaya koyan tek araç olduğu belirtilerek dilleri geliştiren ve zenginleştirenlerin ozanlar, özellikle halkla bağıni koparmamış ozanlar olduğundan bahsedilmiştir. öz Türkçe akımının temelini de ozanların, yazarların halkın özüne, diline yönelme isteğinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Öz Türkçe bağlamında yeni üretilen kelimelerle ilgili, “ortak dilin soluğuyla emişirse yaşarlık kazanır.” şeklinde ilginç bir değerlendirmede bulunan Emin Özdemir, ortak dilden neyi kastettiğini ise şu cümlelerle ifade eder:

“Ortak dil, sadece türetme yoluyla canlandırılmaz. Sadece türetme yolunda inat edildikçe dilimizin tıknazlığı zamanlar boyunca sürüp gidecektir. Türetme yoluyla dilimize bugünkünden daha çok sözcük kazandırsak da bu tıknazlık gitmez. Dil, sadece sözcük çokluğuyla canlanmaz, serpilmez. Bu sözcükleri halk arasındaki tadıyla kullanmadıkça, her değişik duruma ve anlama göre söz dizimine gerekli incelik ve çevikliği getirmedikçe, çoğunluğun anladığı ve tat aldığı o ortak dile erişilemez.” (Özdemir, 1971f: 246).

Yazar, bu bağlamda yeni türetilen kelimelerden olan “*anımsatmak*” sözcüğünü örnek vererek bu sözcüğün okurlar tarafından da yadırganmadığını dile getirmiştir. Bunun sebebi olarak da yeni kelimeleri verirken bunların yeniliklerinin duyurulmamış olmasını öne sürmüştür. Yeni kelimeler, özümsemiş eski kelimelerle birlikte verilerek böylelikle onların yeni olduğu duyurulmamış olur. Ayrıca yazar, yeni kelime türetmenin dili zenginleştirmenin tek yolu olmadığını dile getirmiştir.

Özdemir, Türk Dili dergisinin Temmuz 1971 sayısındaki “*Öz Türkçe*” köşesinde öz Türkçeciliğin getirdiği yeni ve karıştırılan kelimelerden bahsetmiştir. Yazara göre karıştırılan kelimeler arasında yaşam- yaşantı, özgü- özge, ayırım- ayırtı, yayım- yayın, görev- ödev, etki- tepki, değin- denli vardır. Yazar bu kelimeler arasındaki anlam farklılıklarını açıklamıştır. Örneğin; yazara göre yaşam ve yaşantı arasında çok ince bir farklılık vardır. Yaşantı, yaşam sonucu elde edilen deneyim demektir. Ama bu sözcüğün bazen “yaşam” sözcüğü yerine kullanıldığı da tespit edilmiştir. Özge ve özgü kelimeleri ise aynı kökten türemiş oldukları için birbirlerine karıştırılmıştır. Özgü kelimesi, bir şeye ayrılmış olan anlamına gelirken; özge kelimesi başka anlamına gelmektedir (Özdemir, 1971g). Yazar, ayrıca Türk Dili dergisinin Ağustos 1971 sayısındaki “*Öz Türkçe*” köşesinde Türkçede yeni kelime üretmede yapım ekleri üzerinden bahsetmiş. Bu eklerden özellikle son yıllarda kullanımı artan -maç, -meç ekleri üzerinde durmuştur. Bu ekler aracılığıyla çok fazla kelime üretildiğine değinmiştir: almaç, demeç, dilmaç, ayırmaç, eğmeç, kazmaç, kurutmaç, sarmaç gibi. Ayrıca yazar bu makalesinde genç bir yazarın cümlesinde “neden olmak” fiilini kullanmasını da aşağıdaki cümlelerle eleştirmiştir:

“Yazar bu cümlesinde ‘*sebep olmak*’ı ‘*neden olmak*’la karşılamaya çalışıyor. Yanlışlığa düşüyor bu yüzden de. Çünkü neden sözcüğünün karşıladığı ‘*sebep*’ ile ‘*sebep olmak*’taki aynı değildir. Yardımcı eylem ile kullanılan sebep sözcüğünü bu eylemden ayrı düşünemeyiz. “*Bunun sebebi*” yerine “*bunun nedeni*” diyebiliriz ama “*buna sebep oldu*” yerine “*buna neden oldu*” diyemeyiz. “*Sebep olmak*”ı mı kullanalım? Kullanmayacağız elbette. Türkçe düşünerek bunun yerine “*yol açmak*” diyeceğiz.” (Özdemir, 1971h: 383).

Özdemir, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Eylül sayısındaki “*Öz Türkçe*” köşesinde Türk dilinin karşılaştığı yabancı kelime istilasından bahsetmiştir. Dilimizin İslamiyetin kabulüne kadar yabancı kelimelerin istilasından uzak kaldığını ama İslamiyetin kabulü ile birlikte Arapça ve Farsça kelimelerin dilimize girdiğini, zamanla bu kelimelerin dilimizden çıkarıldığını ancak Tanzimattan itibaren de batının etkisiyle Fransızcanın etkisinde kaldığını dile getirmiştir. Yazar, “Dil Devrimi” ile ilgili olarak bazı aydınların “Dil Devrimi”ne destek verdiğini, Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi Yönetmeni Aydın Köksal’ı örnek vererek dile getirmiştir. Aydın Köksal, “Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi Bilişim Sözlüğü” adıyla kelimeler dizisi geliştirmiştir. Kullanılan kelimeleri de taşıdıkları niteliğe göre beş gruba ayırmıştır:

“1) Türkçede yerleşmiş terimler. Belge, belgelendirme, bellek gibi. 2) Hacettepe’de yerleşmiş terimler. Bu terimler ister genel dilden alınmış olsun, ister yeniden oluşturulmuş, Hacettepe’deki işlemlerde kullanılmakta ve yerleşmiş bir nitelik taşımaktadır: Alma uyarısı, alıyordam, ayırım, bellek bölüşüm gibi. 3) Hacettepe’de denenmekte olan terimler. Anamlı sayı, beklendik değer, örüntü, yığın bellek, düzenleç gibi. 4) Kişisel öneriler. Bağlantı kat sayısı, birim, çizelgeleyici, dönüş, tek yönlü iletim gibi. 5) Genel dilden öneriler. Belirtim, birincil, değinim, eğilim, doğal gibi.” (Özdemir, 1971i: 490- 491).

“Dil devrimi”ne karşı çıkanlara gönderme yaparak, her aydının kendi alanında yaygın olan yabancı kelimelere Türkçe karşılıklar bulmaları gerektiği üzerinde durmuştur.”

Türk Dili dergisinin 1971 yılının Ekim sayısında Özdemir, “Öz Türkçe” köşesinde bir okurun mektubundaki soruları da yanıtlamıştır. Okur, Türk Dili dergisinin Ağustos sayısındaki bir yazıya gönderme yaparak “ekskavatör” kelimesi yerine kazmaç sözcüğünün önerilmesini, daha sonra bu sözcüğün “kazaratar” sözcüğünün kullanılmasını yadırgadığını belirtmiştir. Emin Özdemir, okurun eleştirisine yanıt olarak şunları dile getirmiştir:

“Kazmaç sözcüğü, ‘ekskavatör’ yerine daha önce önerilmiştir. Öneri niteliğinde Türkçe Sözlük’e de girmiştir. Gel gelelim ne konuşma dilinde, ne de yazı dilinde bir yaygınlık kazanamamıştır bu sözcük. Böyle olunca ille de onun tutunmasını beklemek gereksiz. Sözcükler toplumun dil beğenisine uyarsa tutunur, yaşarlık kazanır. Ekskavatör için yeniden kazaratar karşılığının önerilmesi de bundandır. Bir yabancı sözcüğün, Türkçe karşılığını bulmak için değişik öneriler yapılabilir. Bu durum, başlangıçta karışıklık yaratır gibi görünürse de durulur zamanla. Önerilen sözcüklerden biri kalır, öbürleri unutulup gider. Örneğin ‘communication’ kavramı için önce bildirişim karşılığı önerilmiştir. Bunu iletim ve iletişim önerileri izlemiştir. Sonuç ortada: Bildirişim ve iletim sözcükleri unutulmuş, iletişim yaşarlık kazanmıştır.” (Özdemir, 1971i: 53).

Agâh Sırrı Levend, Türk Dili dergisinin Ağustos 1971 sayısında yazmış olduğu “*Türk Dilinde Her Kavramın Karşılığı Vardır*” makalesinde Türkçenin ne kadar zengin bir dil olduğunu tarihten kanıtlarla örneklemiştir. Gerek Divan-ı Lügati-t Türk gerek Muhakemetü’l Lügatayn ile Türkçenin ne kadar zengin bir dil olduğuna değinmiştir. Bu zenginliğe rağmen neden yabancı kelimelere Türkçe karşılık bulunamadığı konusunda ise bu kavramların kullanılmaya kullanılmaya unutulduğunu ileri sürmüştür. Bu makalede yazar ayrıca öz Türkçecilerin “günaydın” sözcüğü yerine “selamünaleyküm” sözcüğünün kullanılmasını Türkçeye yapılan bir saygısızlık olarak ele aldıklarını belirtmiştir. (Levend, 1971c). Derginin bir sonraki sayısında yazar, “*Dilimizi Zenginleştirmek İçin*” adlı makalesinde “dil devrimi”ne karşı çıkanların özellikle yeni kelime üretmeye de üretilen yeni kelimelere de karşı çıktıklarını dile getirmiştir. Örneğin, “*Konuşma yaptı.*”, “*Açıklamada bulundu.*” gibi cümleler, yerlerine “*Konuştu.*”, “*Açıkladı.*” cümleleri kullanıldığında da aynı anlama geldiğinden, bu tür kullanımlar onlar için gereksizdir. Levend ise bu durumu ikiye ayırmıştır. Eğer özentisi sonucu böyle cümleler kurulmuyorsa, bu cümlelerde bir yanlışlık olmadığını belirtmiş ve duruma şöyle açıklık getirmiştir:

“Bunlar deyiş özelliğidir. Her devrin kendine göre bir deyiş özelliği vardır. Bunların kimisi gerçek bir ihtiyacı karşılar. Kimisi ise taklittir, özentidir; başka dillerden aktarmadır. Örneğin, Servet-i Fünun şairleri, Fransızcadan birçok sözcüğü olduğu gibi aktarmışlardır: ‘Dest-i izdivacını talep etti.’, ‘çay aldı.’, ‘banyo aldı.’ gibi. Bir kez Türkçede ‘almak’, ‘kabul etmek, satın almak, mal edinmek’, yerinde kullanılır. ‘Çay almak’, ‘banyo almak’ denilince bunları satın almak anlaşılır. Hele ‘Evlenme elini istedi.’, mecaz yoluyla da olsa gülünç olur.” (Levend, 1971d: 430).

Ayrıca Levend, kelime üretimiyle amacın dili zenginleştirmek olduğunun ve gerekirse bu uğurda dil bilgisi kurallarının da geri plana atılabileceğine değinmiştir: “Asıl amaç, Türkçeyi kısırlaştırmak değil, zenginleştirmektir. Bunun için de olabildikçe mastardan isim yapmak gereklidir. Dili zorlamadan zenginleştirmek için daha birçok yollar ve çareler bulunabilir. Gerekirse bunun için dil bilgisi kuralları da aşılabılır.” (Levend, 1971d: 431).

Hatipoğlu, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Kasım sayısında “*Atatürk ve Terim Devrimi*” adlı makalesinde, Atatürk’ün Türk Dil ve Türk Tarih kurumlarını kurması ve birçok terime Türkçe karşılık bulmasından bahsetmiştir. Atatürk’ün amacı harf devrimi ile kolay okunup yazılabilen bir dil yarattıktan sonra kolay anlaşılabilen bir dil yaratmaktır. Dilin kolay anlaşılması, her türlü duygu ve düşüncüyü kolaylıkla belirtmek, dilde olması gereken en önemli özelliklerden biridir. Atatürk de Türk dilinin anlaşılması için birçok çalışma yapmıştır. Dilimize gerek Arapçadan gerek Farsçadan ve gerekse de Fransızcadan gelen kelimeleri azaltmak için Atatürk dil konusunda çalışmaları olan

araştırmacılar, yazarlar ve şairlerle çalışarak Türk dilini sadeleştirmeye çalışmıştır. Hatta bizzat kendisi de geometri terimlerini Türkçeleştirmiştir. (Hatipoğlu, 1971).

Türkkan, Türk Edebiyatı dergisinin Aralık 1973 sayısında yazmış olduğu “*Anlaması Zor Dil*” adlı makalesine daha önce yazmış olduğu bir makalesine gelen eleştiriyle başlamıştır. Yazar, Türkçü olduğu halde öz Türkçeciliğe karşı olması yüzünden eleştirilmiştir. Yazar da yeni üretilen kelimelere doğru oldukları takdirde karşı olmadığını belirtmiştir. Yazar her eski kelimenin atılmasına karşı çıkmaktadır: “Bir kelimenin ifade kabiliyeti, sadece lügat karşılığındaki anlamı değildir. O kelimenin tam karşılığı olan anlamın da ötesinde yankıları, şuuraltı hatırlatmaları vardır. Bunlar da halk ağzında, atasözlerinde, şiir ve romanlarda ve tarihi sözler içinde yüzyıllarca kullanıla kullanıla doğup büyümüştür.” (Türkkan, 1973: 14). Yazar bazı kelimelerin eski olduğu için atılmaması gerektiği kanısındadır. Örneğin, meyhane yerine içki evini kullanmak, birçok deyim ve atasözünü bir kenara atmak demektir. Yazar, bu dilimize yerleşmiş kelimelerin atılıp yerine yenilerinin türetilmesi ve kullanılması ile ilgili şunları dile getirmiştir:

“Eğer sevgi, tutkunluk gibi kıdemlice kelimeler bile aşkın derinliğini veremiyorsa, hatta ulus gibi tâ Atatürk zamanından beri kullanılagelmiş olan bir söz dahi millet kelimesinin mana kuvvetini hala kazanamamışsa, yeni türeme uygarlık, medeniyetin hele çirkin telaffuzlu doğa tabiatın yerini nasıl doldurur? “Tek dişi kalmış canavar - Uygarlık!” dersek okuyucu soğukkanlılıkla “Ya öyle mi?” der geçer. Mehmet Akif orada medeniyet kelimesini kullandığı zaman, belli ki basit lügat manasından çok daha ötesini içimizde hissettireceğini biliyordu.” (Türkkan, 1973: 16).

Bu yüzden yazar, bu kelimenin kaldırılması taraftarı değildir. Ancak zaten ölü olan birtakım kelimelerin atılıp yerine yenilerinin kullanılmasında sakınca görmemektedir. Muamele yerine işlem, müselle yerine üçgen, tebliğ yerine duyurunun kullanılması gibi.

Ayrıca yeni türetilen kelimelerle ilgili olarak kelimelerin basında yeterince yer almaması sebebiyle insanların bu kelimeleri kullanmayı tercih etmemesi de bir sorun olmuştur. Şevket Kutkan, Mart 1973 Türk Edebiyatı dergisindeki “*Dilde Orta Yol*” adlı köşesinde Türk Dil Kurumu’nun dile karşı hiçbir şey yapmadığını söylemenin yanlış olacağını dile getirmiştir. Ancak kurumu, kullanıma sunduğu yeni kelimelerin duyurulması konusunda yetersiz kaldığını belirtmiştir. Ücretli çıkardığı aylık bültenlerin bütün halka ulaşamayacağına değinerek oluşturulan yeni kelimelerin bir sözlüğü olmadığı için bu kelimeleri yazılarında kullanmak isteyenlerin kelimelerin doğruluğundan şüphe duyduğunu belirtmiştir (Kutkan, 1973c).

8. Çeviri Tartışmaları ve Uydurma Kelimeler

Bu başlık altında çeviride yapılan hatalara ve yabancı kelimelerin dilden atılması sonucu türetilen yeni kelimelerde Türkçe kurallarına aykırı olan uydurma kelimelere değinilmiştir. Çeviride yapılan hatalara ve çevirinin nasıl olması gerektiğine Orhan Aktürel, Türk Dili dergisinin Haziran 1971 sayısında yazmış olduğu “*Çeviri Üzerine*” adlı makalesinde Ülkü Tamer’in Cengiz Aytmatov’un “*Öğretmen Duyuşen*” adlı eserini çevirisini ele alarak değinmiştir. Bu eserdeki çeviri yanlışlarını dile getiren yazar, çevirinin nasıl olması gerektiğini şu şekilde belirtmiştir:

“Güçtür çeviri işi... Bir kez, metne sadakat derler sakat bir anlayış vardır: Bağlar kişinin elini, kolunu... Tamer’in öyle bir anlayışta olmadığını biliyorum. Daha doğrusu çevirisinden anlıyorum. Ne var ki, ister istemez o da kapılıyor buna. Çeviride önemli olan, yazarın ne dediğinin ne demek istediğinin anlatılmasıdır. ‘Metne sadık’ kalıyoruz diye, yazarın söylemek istediğini anlatamıyorsak, üstelik dediğimiz, dilimize uygun düşmüyor, aykırı geliyorsa, yanlış çeviriyoruz demektir.” (Aktürel, 1971: 218).

Uydurma kelimeler konusunda İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Türk Dili dergisinin 1971 yılının Eylül sayısında yazmış olduğu “*Türkçe Niçin Klasik Bir Dildir?*” makalesinde 1969 yılında yazdığı aynı makalesine gönderme yaparak Türk dilinin inceliklerinden ve güzelliklerinden bahsetmiştir. Türk dilinin aldığı eklere bakmış, bu ekleri saymış ve altı yüzden fazla ek olduğunu

belirterek Türkçenin zengin bir dil olduğunu dile getirmiştir. Ancak yine de Türkçede birtakım anormalliklerin olduğunu da belirterek bu anormallikleri “dil tiki” olarak adlandırmıştır. Bu anormalliklerin başında “ve” bağlacının kullanılmasını şu cümlelerle göstermiştir:

“Bir dilin kullanışındaki normallığı, anormallığı gösteren belirtilerden biri, başlıcası ‘dil tikleri’ adını verebileceğim aksaklıklardır. Bunlardan birkaç tanesini söyleyeyim. Arı dilimizde olmayan ‘ve’ sözcüğünün kullanılması. Öz Türkçede ‘ve’ yoktur. ‘Ve’ ile yapmak istediklerimizi virgüllerle yapabiliriz. Bu kadar da değil. ‘Ve’den başka ‘ve de’ diye bir uydurma sözcük de vardır.” (Baltacıoğlu, 1971: 452).

“Ve” bağlacını kabul eden fakat “ve de” kullanımına karşı çıkan Şevket Kutkan, Türk Edebiyatı dergisinin Şubat 1973 sayısında yer alan “*Dilde Orta Yol*” adlı makalesinde konuyu şöyle değerlendirir: “Bazı Türkçeleştirmeler de şalvar üzerine pantolon giymeye benzemektedir: (Ve) bağlacı o kadar Türkçeleşmiştir ki bunu (ve de) şeklinde bir kere daha Türkçeleştirme gayreti, şekerli çaya sakarin koyma gibi bir şeydir.” (Kutkan, 1973b: 13). Yazar, özellikle “bütün” sözcüğü yerine “tüm” sözcüğünün kullanılmasını da eleştirmiştir. İkisinin de farklı anlama geldiğini, bu iki sözcüğün birbirini karşılamadığını dile getirmiştir. “Bütün elma sözü ile tüm elma sözü arasında, herkesin duyabileceği mânâ farkı vardır. Birincideki bütün umum, ikincisindeki eksiği olmayan, yarım olmayan anlamındadır. Sonra zavallı bütün Türkçedir de.” (Kutkan, 1973b: 13). Yazar, arı Türkçe denilen dilin de halktan uzak yapay bir dil olduğu ve yeni kelimeler türetilirken dilimizin kuralları dikkate alınarak yapılması gerektiği üzerinde durarak, yukarıda; “*Gerekirse bunun için dil bilgisi kuralları da aşılabılır*” diyen Ağâh Sırrı Levent’in görüşlerine katılmaz. Yazar, bu yazısında devrik cümle kuruluşlarına da değinmiştir. Buna örnek olarak da o dönemdeki soyadını hatırlamadığı bir hariciyeciyi örnek vermiştir. Bu hariciyecinin yabancı dildeki gibi cümle kurma çalışmalarının cümleyi anlamsız hale getirdiğini, onun cümlelerinin Nurullah Ataç’ın cümlelerinden daha kötü olduğunu dile getirmiştir. Hariciyecinin cümlesini de örnek olarak vermiştir: “Mümkün müdür sizin için, iznimi uzatmak, o şekilde ki, döneyim görevimin başına, Perşembe günü, gelecek hafta?” (Kutkan, 1973b: 14). Yazar, dilin şahsi keyiflere ve kurumların isteğine göre değişmemesi gerektiği üzerinde durmuştur. Şevket Kutkan, Mart 1973 Türk Edebiyatı dergisindeki “*Dilde Orta Yol*” adlı köşesinde “yoksama” ve “yokumsama” gibi uydurma kelimelere de değinmiştir. “*Yoksama*” sözcüğü, “-sama” eki alırken, “*yadsıma*” sözcüğünün “-sıma” eki alması, akıllara ekin hangisinin doğru olduğu sorusunu getirmektedir. Yazar, “*yadsıma*”nın “*yadsama*”, “*yoksama*”nın “*yoksıma*” olup olamayacağı sorusunu kendisine sormuştur. “Yeni kelimeler teşkil edilirken, ekler, istenildiği gibi, yani çekme, yaklaştırma, yakıştırma, uydurma yollarıyla başka anlamlarda da kullanılmıştır. Bu türlü teşkillerde ilim değil, keyif hakim olmuştur. Kelime yanlış olduğu halde tutunursa, bunu dilden kim atabilir?” (Kutkan, 1973c: 15) diyerek, ortaya çıkacak olan kargaşa ve dile verilecek zarara dikkat çekmiştir.

Sonuç

Bir milletin tarihini, kültürünü yansıtan dil, aynı zamanda milleti millet yapan bir olgudur. Özleştirme, Öz Türkçecilik, Dil Devrimi, Tasfiyecilik, Yaşayan Türkçe gibi isimlerle anılan dilde sadeleşme hareketleri; Divan-ı Lügatî’ t Türk ve Muhakemetü’l Lügatayn ile başlayan, Türki-i Basit ve Mahalileşme hareketiyle devam eden, Tanzimat ile hız kazanan ve uzun yıllar tartışıl原因en bir konu olmuştur. Osmalı Türkçesine ve Divan Edebiyatına yapılan eleştirilerle başlayan bu tartışmalar, Meşrutiyet Dönemi’nde de devam etmiş, Servet-i Fünun döneminde ise durma noktasına gelmiştir. Milli Edebiyat döneminde ise Ömer Seyfettin’in *Yeni Lisan* makalesiyle daha farklı bir boyut kazanmıştır. Bu makaleyle birlikte sadeleşmenin sınırları çizilmiş, nasıl olması gerektiği belirtilerek daha sistematik bir yapı oluşturulmuştur. *Yeni Lisan* makalesinden sonra da tartışmalar devam etmiş, Cumhuriyet döneminde de dilde sadeleşmeye gidilmesi konusunda birçok kişi uzlaşmıştır. Ancak bu sadeleşmenin nasıl olacağı konusunda tartışmalar yaşanmaya devam etmiştir. Atatürk döneminde “dil konusunda incelemeler yapmak, yabancı kelimelere karşılıklar bulmak, terimleri Türkçeleştirmek, dilimizin tarihi ve karşılaştırmalı büyük sözlük ve gramerlerini meydana getirmek” (Özkan, 2004: 98) amacıyla Türk Dilini Tedkik Cemiyeti’nin kurulması ile

birlikte başlayan Türk Dil Kurultaylarında bu konu etraflıca tartışılmıştır. Dilde sadeleşme dönem dönem farklı politikalar izlenmiştir. Atatürk’ün 1932 yılından 1938 yılındaki vefatına kadar sürecek olan dil anlayışını başlıca üç devreye ayırabiliriz: Birinci devre aşırı özleştirmecilik (tasfiyecilik), ikinci devre mutedil özleştirmecilik (tereddüt), üçüncü devre Güneş Dil Teorisi, yani özleştirmeyi red, yaşayan dile dönüş devresidir (Özkaya, 1980; Yıldırım, 2017: 621). 1932 ve 1934 yılları arasında Arapça Farsça kelimelere yeni kelimeler türetilmesinde yaşanan aşırılık bir karmaşaya sebep olunca ikinci dönem olan 1934-1936 yılları arasında dilde yaşayan kelimelerin hangi kökene ait olursa olsun korunması gerektiği kararına varılmış, 1936-1938 yılları arasında ise Güneş Dil Teorisi benimsenerek dilden bütün yabancı kelimeleri atma işi bir süreliğine durmuştur. Bu süreçte dikkat çeken önemli konu, daha sonraki dil tartışmalarında kullanılan ve Atatürk’e atfedilen “Dil Devrimi” ifadesinin Atatürk tarafından asla kullanılmamış olmasıdır. Atatürk’ün sağlığında yapılan ve Atatürk’ün de katıldığı dil kurultaylarındaki konuşma tutanaklarına bakıldığında bu durum açıkça görülmektedir. 1971 yılı Türk Dili Dergisi ve 1973 yılı Türk Edebiyatı Dergisinin bütün sayılarının incelendiği ve bu dergilerde yer alan dilde sadeleşme hareketlerinin hangi konular çerçevesinde toplandığını ortaya koymayı ve dönemin siyasetinin dil üzerindeki etkilerini göstermeyi amaçladığımız bu çalışmada, tartışmaların en fazla öz Türkçeciler ile yaşayan Türkçeyi savunanlar arasında sadeleşmenin kapsamı çerçevesinde olduğu dikkat çekmiştir. Tartışmaların toplandığı diğer başlıklar ise Terimlere Türkçe Karşılık Bulma Konusu, Yazım Kuralları ile İlgili Tartışmalar, Eserlerin Eleştirisi, İsimlerin Eleştirisi, Arapça, Farsça Kelimeler ve Terkipler, Yeni Türetilenler (Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma), Çeviri Tartışmaları ve Uydurma Kelimeler’dir. Çalışmada dikkat çeken bir diğer nokta, Türk Dili dergisinde yazanlar Öz Türkçeyi savunurken, Türk Edebiyatı dergisine yazan Yaşayan Türkçeciler ise bu sadeleşmenin bir sınırı olması gerektiği düşüncesinde olup Türk Dili dergisinde yazılanları eleştirmişlerdir. Türk Dili ve Türk Edebiyatı dergileri, dilde sadeleşme tartışmalarında birbirlerine karşıt görüşleri savunmuşlardır. Türk Dili Dergisinde başka dillerden dilimize geçmiş yabancı kelimelerin tamamen dilimizden çıkarılıp yerlerine yeni kelimeler türetilmesi konusunda çok fazla yazıya yer verilmiştir. Her sayıda yer verilen “Öz Türkçe” bölümü ile öz Türkçecilik ve sadeleşmenin boyutları anlatılarak dilde özleştirmeciliğe karşı çıkanlar çeşitli yazılarda eleştirilmiştir. Buna karşılık Türk Edebiyatı dergisinde Yaşayan Türkçeyi savunanlar ise “*Dilde Orta Yol*” gibi başlıklarla, Öz Türkçecilerin yazdıkları yazılarla dilde tasfiyecilik yaptıklarını, dili bir çıkmaza soktuklarını savunmuşlar; türkülerimize, atasözlerimize girmiş olan kelimelerin dilimizden atılmasının bir soykırım olduğunu belirtilerek öz Türkçecilik anlayışını savunanları eleştirmişlerdir. Nitekim benzer çalışmalarda (Özdemir ve Sügümlü, 2013; Özdemir ve Dağtaş, 2014; Özdemir ve Şenyiğit, 2016) dil tartışmalarının farklı dergilerdeki sürecine değinilmiş olsa da, bu çalışmaların ortak noktası, öz Türkçeciliği savunanlar ile Yaşayan Türkçeyi savunanlar arasında benzer tartışmaların yapılmış ve görüşlerin savunulmuş olmasıdır. Bu karşılıklı eleştiriler ve tartışmalar; sadeleşmenin sınırlarını çizmiş, ne ölçüde olması gerektiği konusunda bilgi vermiştir. Levend’in (1971d: 431) de makalesinde belirttiği gibi “Asıl amaç, Türkçeyi kısırlaştırmak değil, zenginleştirmektir.” Yapmış olduğumuz bu çalışma, dilimizin geçirmiş olduğu evreleri ve içine düştüğü ikilemleri, farklı bakış açılarından göstermesi açısından önemlidir. Dilimizin yaşadığı tarihin önemli birer kanıtı olan bu dergilere yönelik incelemelerin sayısının artması, dilimizin sadeleşmeye yönelik geçirdiği evreleri görmemiz ve bunları aktarabilmemiz açısından önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Aksoy, Ö. A. (1971). Başka dillerden kelime alınabilir kaide alınamaz savı. *Türk Dili*, 23(233), 357- 361.
- Aktürel, O. (1971). Çeviri üzerine. *Türk Dili*, 24 (237), 218- 221.
- Bakiler, Y. B. (2002). *Sözün doğrusu*. (Birinci Baskı). Türk Edebiyat Vakfı.

- Baltacıoğlu, İ. H. (1971). Türkçe niçin klasik dildir? *Türk Dili*, 24(240), 448-452.
- Banarlı, N. S. (2009). *Türkçenin sırları*. (32. Baskı). Kubbealtı Neşriyat
- Birsel, S. (1971). Keçi çobanı, kuzu çobanı. *Türk Dili*, 24(235), 20- 26.
- Demir, A. (2017). Türkçenin sadeleşme serüveninde Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi. A. Güzel (Edt.), *Başlangıçtan Günümüze Türkçenin Eğitim-Öğretim Tarihi Çalışmaları*, 565-591. Akçağ Yayınları
- Dizdaroğlu, H. (1971a). Dili yanlış değerlendirme. *Türk Dili*, 24(232), 289- 293.
- Dizdaroğlu, H. (1971b). Türk dili tarihi üzerine. *Türk Dili*, 24(240), 437-447.
- Durugöl, Ş. (1971). Cumbadan rumbaya. *Türk Dili*, 24(237), 182-189.
- Ergin, M. (1973). Devrimci argosu. *Türk Edebiyatı*, 2(19), 12-15.
- Ergüzel, M.M. (1973a). Dergilerde dil. *Türk Edebiyatı*, 2(19), 42- 43.
- Ergüzel, M. M. (1973b). Dergiler arasında. *Türk Edebiyatı*, 2(21), 37-39.
- Güler, T. (1973). Kitap köşesi. *Türk Edebiyatı*, 2(20), 38-40.
- Hacıeminoğlu, N. (1977). *Türkçenin karanlık günleri*. (7. Baskı). Türk Edebiyat Vakfı
- Hatipoğlu, V. (1971). Atatürk ve terim devrimi. *Türk Dili*, 25(242), 88-91.
- Kabaklı, A. (1973). Devlet dili millet dili. *Türk Edebiyatı*, 2(19), 3-5.
- Kadaman, M. (1971). Yazım kurallarımız üzerine. *Türk Dili*, 24(232), 299- 306.
- Kaplan, M. (1973). Sözlükler. *Türk Edebiyatı*, 2(19), 7-11.
- Kaplan, M. (2006). *Kültür ve dil*. (22. Baskı). Dergah Yayınları.
- Karakaş, Ö., Türkan, A. H., ve Özdemir, Ş.(2013). Fen edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinin dil kirliliğine duyarlılığı üzerine bir araştırma: Afyonkarahisar örneği. *Turkish Studies*, 8(4), 927-936. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.4781>
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları.
- Kızıllırmak, A. (1971). Terimler sorunu üzerine. *Türk Dili*, 24(232), 294- 295.
- Köklügiller, A.(1971). Anışlar. *Türk Dili*, 24(235), 91-92.
- Kutkan, Ş. (1973a). Dilde orta yol. *Türk Edebiyatı*, 1(13), 22- 25.
- Kutkan, Ş. (1973b). Dilde orta yol. *Türk Edebiyatı*, 2(14), 13- 17.
- Kutkan, Ş. (1973c). Dilde orta yol. *Türk Edebiyatı*, 2(15), 13-15.
- Levend, A.S. (1971a). Havas dili, avam dili. *Türk Dili*, 23(233), 355- 356.
- Levend, A. S. (1971b). Türk edebiyatı tarihi nasıl hazırlanmalıdır? *Türk Dili*, 24(237).
- Levend, A. S. (1971c). Türk dilinde her kavramın karşılığı vardır. *Türk Dili*, 24(239), 326- 327.
- Levend, A.S. (1971d). Dilimizi zenginleştirmek için. *Türk Dili*, 24(240), 430- 431.
- Özdemir, E. (1971a). Öz Türkçe. *Türk Dili*, 24(232), 318-321.
- Özdemir, E. (1971b). Öz Türkçe. *Türk Dili*, 23(233), 407- 410.
- Özdemir, E. (1971d). Öz Türkçe. *Türk Dili*, 24(235), 77- 80.
- Özdemir, E. (1971e). Öz Türkçe. *Türk Dili*, 24(236), 161- 165.

- Özdemir, E. (1971f). Öz Türkçe. *Türk Dili*, 24(237), 245-248.
- Özdemir, E. (1971h). Güneşi balçıkla sıvayanlar. *Türk Dili*, 24(239), 328- 332.
- Özdemir, E. (1971h). Öz Türkçe. *Türk Dili*, 24(239), 382- 383.
- Özdemir, E. (1971i). Öz Türkçe. *Türk Dili*, 24(240), 487-491.
- Özdemir, E. (1971i). Öz Türkçe. *Türk Dili*, 25(241), 50-53.
- Özdemir, E. (1971j). Öz Türkçe. *Türk Dili*, 25(242), 156-160.
- Özdemir, E. (1971k). Öz Türkçe. *Türk Dili*, 25(243), 220- 224.
- Özdemir, M., Süğümlü, Ü. (2013). Dilde sadeleşme ve dil akademisi tartışmaları: Türk Dili Dergisi (1976). *Turkish Studies*, 8(9), 2269-2295. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.5070>
- Özdemir, M., Dağtaş, A. (2014). Dilde sadeleşme tartışmaları: 1970 yılı Türk Dili dergisinde Arapça, Farsça ve Batı Dillerinden gelen kelimelere karşı takınılan tavır. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 27-51. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.5070>
- Özdemir, M., Şenyiğit, Y. (2016). 1974-1975 yıllarında “Dilde Sadeleşme” tartışmalarının Kubbealtı Akademi Mecmuası’na yansımaları. *Turkish Studies*. 11(4), 739-760. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.8994>
- Özkan, M. (2004). Yenileşme sürecinde Türk dili. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 32, 81-108. <https://doi.org/10.2307/1579415>
- Özkaya, O. F. (1980, 15 Ekim). Atatürk’ün dil politikası I, *Tercüman Gazetesi*.
- Schimiede, H. A.(1973). Nesimî’de arı dil. *Türk Edebiyatı*, 2(17), 15-17.
- Timurtaş, F. K. (1977). *Türkçemiz ve uydurmacılık*. Boğaziçi Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1981). *Dil davası*. Er-Tu Matbaası.
- Türkkan, O. (1973). Anlaması zor dil. *Türk Edebiyatı*, 2(24), 14-16.
- Türk Dil Kurumu (TDK), (1962). Dilde özleşmenin sınırı ne olmalıdır? *Türk Dil Kurumu Açık Oturumları*. Ankara Üniversitesi Basımevi. <https://doi.org/10.1163/1877837251x00722>
- Yıldırım, Ö. K. (2017). 1923-1938 yılları arasında dilde sadeleşme çalışmaları ve bu çalışmaların Türkçe öğretimine yansımaları. A. Güzel (Edt.), *Başlangıçtan Günümüze Türkçenin Eğitim-Öğretim Tarihi Çalışmaları*, 591-626. Akçağ Yayınları